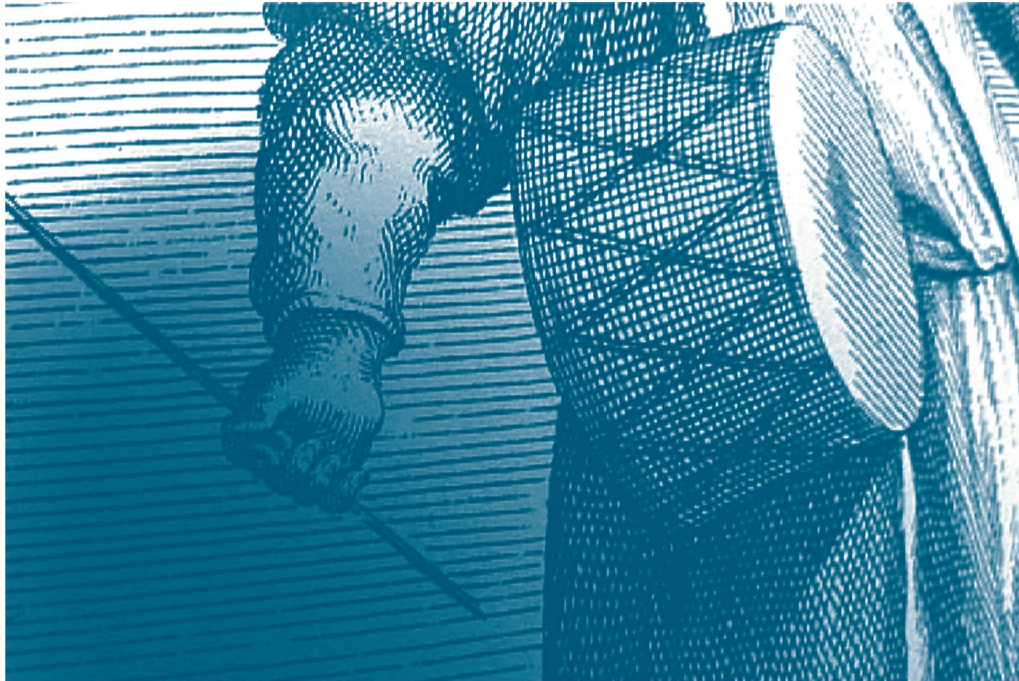

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ **ΤΙ ΑΚΟΥΜΕ; ΤΙ ΒΛΕΠΟΥΜΕ;**

ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΚΟΥΓΟΝΤΑΣ ΜΟΥΣΙΚΗ

Μια προσέγγιση μέσα από τον κόσμο των μεμβρανοφώνων

Πολιτισμός και ελεύθερος χρόνος

Διάρκεια
Προγράμματος
40 ώρες

ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Διάρκεια
Ενότητας
20 ώρες

Περιεχόμενα

Μερικές οδηγίες για τους εκπαιδευτές	6
Τι είναι μουσική	8
Η μουσική	8
Συζήτηση 1	8
Τα στοιχεία της μουσικής	9
Μελωδία	9
Αρμονία	9
Ρυθμός	10
Συζήτηση 2	10
Εξωμουσικά στοιχεία	11
Πως μας επηρεάζει	11
Συζήτηση 3	11
Το νόημα της μουσικής	12
Συζήτηση 4	13
Συζήτηση 5	13
Συζήτηση 6	14
Συζήτηση 7	15
Πώς προσεγγίζουμε τη μουσική	16
Ακρόαση	16
Συζήτηση 8	17
Παίξιμο μουσικών οργάνων	17
Συζήτηση 9	18
Χορός	18
Συζήτηση 10	18
Τραγούδι	19
Συζήτηση 11	19
Οπτικοακουστική προσέγγιση	19
Συζήτηση 12	19
Απαραίτητοι μουσικοί παράγοντες	20
Συζήτηση 13	20
Τα όργανα (παραδοσιακή ομαδοποίηση τους)	21
Συζήτηση 14	21
Τα όργανα (επιστημονική ομαδοποίηση τους)	22
Συζήτηση 15	22

Μεμβρανόφωνα.....	23
α. Πρωταρχικά όργανα	23
Συζήτηση 16	23
β. Καθολικά όργανα.....	23
Συζήτηση 17	23
γ. Σημαντικά όργανα του 20ου αιώνα	24
Συζήτηση 18	24
δ. Καθορίζουν αλλά και συνδυάζουν μουσικά ιδιώματα	24
Συζήτηση 19	25
Τα είδη των μεμβρανόφωνων	26
Συζήτηση 20	26
Βαρελόσχημα	27
Οσφύοσχημα	28
Τηγανόσχημα	29
Κωνικά	30
Κυλινδρικά.....	31
Λεβητοειδή.....	32
Καλυκοειδή	33
Συζήτηση 21	33

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η εισαγωγή μουσική καλύπτει, κατά προσέγγιση, 10 μαθήματα των 2 ωρών. Κάθε μάθημα περιλαμβάνει:

- το βασικό κείμενο που απευθύνεται στους εκπαιδευόμενους
- CD με ακουστικά παραδείγματα
- βασικές κατευθυντήριες οδηγίες προς τους εκπαιδευτές
- πρακτικές εφαρμογές-ασκήσεις με τη μορφή συζητήσεων που οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να πραγματοποιήσουν βασιζόμενοι στις προσωπικές τους εμπειρίες.
- προτεινόμενη βιβλιογραφία για περαιτέρω ενημέρωση

Εκτός από τις ατομικές ασκήσεις κατά τη διάρκεια των μαθημάτων οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να προετοιμάσουν και να υλοποιήσουν με την βοήθεια των εκπαιδευτών, ένα ομαδικό θέμα (project).

Για το επίπεδο των εκπαιδευόμενων γίνονται οι ακόλουθες παραδοχές:

- οι εκπαιδευόμενοι δεν χρειάζεται να έχουν ιδιαίτερες γνώσεις στη μουσική ή σε κάποιο όργανο.
- Κάθε ενήλικας εκπαιδευόμενος κουβαλάει μια αρκετά μεγάλη εμπειρία μουσικής την οποία έχει αποκτήσει είτε από θεσμοθετημένες μορφές εκπαίδευσης, (σχολείο, χορωδίες, ωδεία, χορευτικές ομάδες) είτε από άτυπες (ακρόαση συναυλιών, τραγούδι στην ταβέρνα, στο μπάνιο, ερασι-τεχνικό παίξιμο οργάνων, μουσική από τον κινηματογράφο, χορό, κτλ.).

Εισαγωγή

Η μουσική είναι μια ανθρώπινη δραστηριότητα η οποία στη σύγχρονη εποχή μας περιβάλλει άλλοτε συνειδητά μέσω των προσωπικών μας επιλογών και άλλοτε ασυνείδητα στις καθημερινές δραστηριότητες (super market, Μετρό, fastfood). Η συνεχής αυτή επαφή μας με τη μουσική είναι αρκετά υποτιμημένη αφού τις περισσότερες φορές θεωρούμε ότι η δεν έχουμε «μουσικό» αυτί, είμαστε φάλτσοι, δεν διαθέτουμε «ταλέντο». Την ίδια στιγμή όμως συμμετέχουμε με διάφορους τρόπους σε μουσικές δραστηριότητες, επιλέγοντας τη μουσική που θα ακούσουμε, κρίνοντας τη μουσική των άλλων, χορεύοντας συγκεκριμένα κομμάτια, τραγουδώντας κρυφά στο μπάνιο. Η ίδια η κοινωνία η οποία μας έχει υποβάλλει αυτές τις στάσεις μας θεωρεί ως απόλυτα μουσικά όντα (Small 1988) αφού χρησιμοποιεί τη μουσική για ποικίλους λόγους και σκοπούς. Στην εκκλησία για να επιβάλλει την κατάνυξη, στο στρατό για να τονώσει το ηθικό, στην αγορά για να μας δημιουργήσει τη διάθεση για περισσότερες αγορές, στο σινεμά και την τηλεόραση για να τονίσει με ιδιαίτερο τρόπο συγκεκριμένα σημεία.

Στόχοι

Βασικοί στόχοι της σειράς μαθημάτων για τη μουσική είναι οι εξής:

- Η κατανόηση του ρόλου της μουσικής ως έκφραση της καθημερινότητας
- Η κατανόηση των τρόπων χρήσης του μουσικού υλικού από τα διάφορα μουσικά ιδιώματα.
- Η αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων που συνδέονται με τα είδη της μουσικής.

Μερικές οδηγίες για τους εκπαιδευτές

Οι τίτλοι και οι επικεφαλίδες του κάθε τμήματος αποτελούν τους άξονες γύρω από τους οποίους θα πρέπει να περιστρέφονται ερωτήσεις και ερεθίσματα για να γίνεται η προσέγγιση της μουσικής όσο το δυνατόν με μεγαλύτερο ενδιαφέρον.

Οι εικόνες των οργάνων οι οποίες βρίσκονται στο κείμενο συμβάλλουν στην κατανόηση των περιγραφών.

Μπορείτε να χρησιμοποιείται και φωτογραφίες από το προσωπικό σας αρχείο, από διάφορα περιοδικά, από προγράμματα συναυλιών ή διαφημιστικών εντύπων, από το διαδίκτυο κτλ.

Τα κομμάτια από τα CD θα πρέπει να αποτελούν το ακουστικό ερέθισμα ή την τεκμηρίωση των απόψεων και των συζητήσεων οι οποίες θα αναπτύσσονται κατά την διάρκεια των μαθημάτων. Θα πρέπει επομένως να κρίνεται πότε θα ακούγονται τα παραδείγματα όπως επίσης και για πόσο διάστημα. Άλλα από αυτά μπορεί να ακουστούν ολόκληρα και άλλα μόνο για κάποια δευτερόλεπτα, περισσότερο πάντως από 30". Ακουστικά παραδείγματα μπορείτε να χρησιμοποιήσετε και από τη δική σας δισκοθήκη αρκεί να βρίσκονται μέσα στα πλαίσια που ορίζει το κάθε κεφάλαιο.

Κάθε καινούργιο μάθημα καλό είναι να αρχίζει με μια ανακεφαλαίωση των βασικών σημείων τα οποία αναπτύχθηκαν στο προηγούμενο μάθημα και μάλιστα με την ακρόαση των δειγμάτων τα οποία είχαν ακουστεί. Αν και η επανάληψη δεν είναι μια τεχνική η οποία έχει θετικά αποτελέσματα στην εκπαίδευση ενηλίκων, η επανάληψη ακουστικών παραδειγμάτων λειτουργεί θετικά γιατί εξοικειώνεται ο ακροατής με άγνωστα για αυτόν μουσικά ιδιώματα.

Στο τέλος κάθε μαθήματος θα μπορούσατε να ζητήσετε από τους εκπαιδευόμενους να φέρουν στο επόμενο μάθημα, τα δικά τους CD τα οποία να ανταποκρίνονται σε ότι έχει ήδη συζητηθεί. Για παράδειγμα μετά τη Συζήτηση 13 [μπορείτε να δώσετε παραδείγματα κομματιών με έντονα ρυθμικά στοιχεία; Υπάρχουν κάποια κομμάτια χωρίς έντονα ρυθμικά στοιχεία τα οποία σας αρέσουν και τα ακούτε;] ζητήστε τους να φέρουν για το επόμενο μάθημα κομμάτια με ή χωρίς έντονα ρυθμικά στοιχεία τα οποία τους αρέσουν και να τα παρουσιάσουν στην υπόλοιπη ομάδα.

Οι συζητήσεις αποτελούν ένα σημαντικό και αναπόσπαστο μέρος κάθε τμήματος. Οι αναφορές των ενηλίκων στις προσωπικές τους εμπειρίες είναι ένα λειτουργικό κομμάτι στην εκπαίδευσή τους. Προσπαθήστε να δημιουργήσετε συζητήσεις και με άλλα παρόμοια θέματα.

Τι είναι μουσική

- Τι πρέπει να έχει ένα κομμάτι ώστε να το ονομάσουμε μουσική;

εικόνα 1

1. Τα κείμενα «η μουσική», «μελωδία» και «αρμονία» αποτελούν τμήμα του κεφαλαίου Επιμόρφωση και μουσική αγωγή, που περιέχεται στον συλλογικό τόμο Διδακτική Εμπειρία και Παιδαγωγική Θεωρία σε επιμέλεια Κ. Βρατσάλη (Νήσος 2003).

2. Χρησιμοποιώ την λέξη «επονομαζόμενη» όχι με διάθεση υποτίμησης αλλά για να την διαφοροποιήσω από την κλασική περίοδο 1750-1820. Κατά τον L. Bernstein (1986) ο πιο σωστός όρος είναι «ακριβής μουσική» αν και τον αναφέρει με ερωτηματικό.

Η μουσική.¹ Το υλικό της μουσικής είναι ο ήχος. Κάθε ήχος που ακούμε όμως δεν είναι μουσική. Ο ήχος παράγεται από τα όργανα, τη φωνή, τα αυτοκίνητα, τις ηλεκτρονικές συσκευές, τη φύση, τα ζώα. Ο ήχος δεν χωρίζεται σε μουσικό ή μη μουσικό. Η χρήση του είναι αυτή που θα τον κάνει να γίνει αποδεκτός ως «μουσικός».

Παραδείγματα μπορούμε να βρούμε όχι μόνο στην παραδοσιακή μουσική διαφόρων λαών, αλλά και στο χώρο της επονομαζόμενης κλασικής μουσικής². Η Συμφωνία των παιχιδιών του Leopold Mozart (1719-1787), χρησιμοποιεί λαλίτσες, ροκάνες, κουδούνισμα από ξυπνητήρι κτλ. Ο Wagner στο Rheingold

χρησιμοποιεί μια σειρά από αμόνια σιδηρουργού και ο Gershwing στο An American in Paris τους ήχους από τις κόρνες των αυτοκινήτων.

Αν και όλοι οι ήχοι έχουν χρησιμοποιηθεί και χρησιμοποιούνται στη μουσική, εντούτοις υπάρχει κάτι που διαφοροποιεί τη μουσική από την απλή παραγωγή ήχου. Κατά τον Swanwick (1992) τρεις είναι οι συνθήκες σύμφωνα με τις οποίες θα μπορούσαμε να ορίσουμε κάτι ως μουσική: η επιλογή, ο συσχετισμός και η πρόθεση.

Η εικόνα (εικόνα 1) είναι αντίστοιχα μια επιλογή του καλλιτέχνη στο χώρο των εικαστικών. Επιλέγει υλικά, χρώματα, σχήματα, τα συσχετίζει μεταξύ τους αλλά και με το χώρο, με την πρόθεση να δημιουργήσει ένα έργο τέχνης και τα εκθέτει. Αντίστοιχα, στη μουσική επιλέγουμε και απορρίπτουμε ήχους και μάλιστα κάποιους τους χρησιμοποιούμε περισσότερο. Συσχετίζουμε τους ήχους που έχουμε επιλέξει με τέτοιο τρόπο, ώστε κάποιοι να προηγούνται, κάποιοι να έπονται και κάποιοι να ακούγονται ταυτόχρονα, συνειδητοποιούμε ότι κάνουμε μουσική ως δημιουργοί και απολαμβάνουμε ως ακροατές. Έναν παρόμοιο ορισμό εισάγουν και άλλοι, όπως ο Μπλάκινγκ (1981) και ο Γρηγορίου (1994). Κατά μια μινιμαλιστική διατύπωσή του, θα μπορούσαμε να πούμε ότι **μουσική είναι ο οργανωμένος ήχος που έχει νόημα για άτομα ή ομάδες και ότι η οργάνωση του ήχου εξαρτάται και επηρεάζεται από τις κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες**. Ένας τέτοιος ορισμός καθορίζει όλα τα μουσικά ιδιώματα οποιασδήποτε περιόδου και μουσικού πολιτισμού. Κατά αυτήν την έννοια, ο μεσαίωνας οργανώνει τον ήχο έτσι ώστε να φτιάξει τους μουσικούς τρόπους τους οποίους θα επεξεργαστεί με συγκεκριμένες τεχνικές, οργανώνοντάς τους σε φόρμες με συγκεκριμένη δομή. Η βυζαντινή μουσική θα κάνει κάτι αντίστοιχο με τους βυζαντινούς ήχους, το ρεμπέτικο με τους δρόμους, η ινδική μουσική με τα raga κτλ.

1-14

Συζήτηση 1

Ας ακούσουμε μερικά παραδείγματα. Ποια κομμάτια από αυτά που ακούσατε δεν θα τα χαρακτηρίζατε ως μουσική; Ποιο ή ποια σας άρεσαν; Γιατί νομίζετε ότι σας άρεσαν; Ποια από αυτά δεν θα τα ακούγατε σε καμιά περίπτωση και γιατί;

Τα στοιχεία της μουσικής

- Τι είναι μελωδία; • Τι είναι αρμονία; • Τι είναι ρυθμός;

3. Η λέξη φθόγγος χρησιμοποιείται εδώ με τη δυτική έννοια του όρου, δηλαδή ως ήχος καθορισμένης οξύτητας, ως νότα.

Μελωδία. Στο καθημερινό μας λεξιλόγιο η λέξη μελωδία χρησιμοποιείται για να εκφράσει την έννοια του ωραίου, του ευχάριστου, να περιγράψει κάτι που μπορούμε να σιγομουρμουρίσουμε ή να τραγουδήσουμε, κάτι που μας αρέσει. Αυτό, όμως, αποδίδει μόνο ένα μικρό μέρος της έννοιας που έχει η λέξη μελωδία στη μουσική.

Η μελωδία μπορεί να είναι σύντομη, όπως ένα μικρό «λάιτ μοτιβ» του Wagner ή να διαρκεί περισσότερο όπως σε ένα παραδοσιακό ινδιάνικο τραγούδι. Μπορεί ακόμα να είναι «χτισμένη» με πολλούς φθόγγους³, όπως οι μελωδίες του Mozart, ή με δυο τρεις, όπως σε ένα αφρικάνικο τραγούδι. Μπορεί να τραγουδιέται εύκολα, όπως σε ένα παιδικό παραδοσιακό τραγούδι ή πολύ δύσκολα, όπως σε μια σύνθεση του Berg. Όλα αυτά μπορεί να είναι μελωδίες.

Με άλλα λόγια **μελωδία είναι η διαδοχή των ήχων με διαφορετική οξύτητα**, ασχέτως αν αυτή η διαδοχή μάς αρέσει, αν μπορούμε να την τραγουδήσουμε, αν περιέχει λίγες ή πολλές διαφορετικές οξύτητες, αν είναι εύκολη ή δύσκολη.

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '60 ο Persiceti (1961) - εισάγοντας και θεωρητικά κάτι που οι συνθέτες είχαν καθιερώσει πρακτικά πολλά χρόνια πριν - σημειώνει ότι κάθε ήχος μπορεί να διαδεχθεί κάποιον άλλον ή να προηγηθεί κάποιου άλλου,.

Αρμονία. Όπως η μελωδία, έτσι και η αρμονία έχει διαφορετικό περιεχόμενο στη μουσική από ό,τι στο καθημερινό μας λεξιλόγιο. Μιλάμε για αρμονικές σχέσεις, αρμονία χρωμάτων, αρμονική συνεργασία, με τρόπο που μας παραπέμπει σε έννοιες οι οποίες εμπεριέχουν το καλό, το ωραίο, το ευχάριστο.

Η αρμονία στη μουσική, όμως, μπορεί να ακούγεται στα αυτιά μας ευχάριστη, όπως μια συμφωνία του Haydn, αλλά μπορεί να ακούγεται και 'δυσάρεστη ή σκληρή' όπως στην Ιεροτελεστία της Άνοιξης του Stravinsky ή στο Threnody to the Victims of Hiroshima του Penderecki. Μπορεί να είναι απλή όπως σε ένα ρεμπέτικο ή σε ένα αμερικάνικο blues, αλλά μπορεί να είναι και πολύπλοκη όπως στη Jazz ή σε μια σύνθεση του Bella Bãrtok.

Η **αρμονία στη μουσική είναι το κάθετο άκουσμα, η συνήχηση περισσότερων από δυο ήχους**, σε αντίθεση με τη μελωδία που είναι η οριζόντια ανάπτυξη, το διαδοχικό άκουσμα ήχων. Αν ακούσουμε δυο ήχους τον ένα μετά τον άλλο έχουμε μελωδικό άκουσμα, αν τους ακούσουμε ταυτόχρονα έχουμε αρμονικό άκουσμα.

Αν και η έννοια της αρμονίας δεν ταυτίζεται με την έννοια της συγχορδίας, κάποιες φορές οι λέξεις αυτές χρησιμοποιούνται εναλλάξ για να ορίσουν το ίδιο πράγμα. Οι συγχορδίες είναι περισσότεροι από δυο ήχους οι οποίοι

ακούγονται ταυτόχρονα, ενώ η αρμονία είναι κυρίως η σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στις συγχορδίες.

Όπως στη μελωδία κάθε ήχος μπορεί να ακολουθείται από οποιονδήποτε άλλον, έτσι και στην αρμονία κάθε ήχος μπορεί να ακούγεται ταυτόχρονα με κάποιον άλλον. Από κει και πέρα η αλληλεπίδραση του ιδιώματος, της περιόδου και του συνθέτη καθορίζουν τη χρήση ή όχι της εκάστοτε αρμονίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αρμονία η οποία διδάσκεται στα ωδεία και αφορά στην αρμονική γλώσσα της κλασικής και ρομαντικής περιόδου. Εξαίρεση αποτελεί η λέξη αρμονία στην αρχαία Ελλάδα, η οποία ήταν κλίμακα, δηλαδή διαδοχή από ήχους αν και δεν περιοριζόταν μόνο στην παράθεση ήχων.

Ρυθμός. Η έννοια του ρυθμού είναι ίσως από τις πιο δύσκολες στη μουσική. Ο ρυθμός ενυπάρχει παντού γύρω μας, και είναι άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο εμφανής. Οι εποχές του έτους, οι χτύποι της καρδιάς μας, η ανατολή και η δύση του ηλίου: παντού στη φύση υπάρχει ένας ρυθμός ο οποίος όμως σχετίζεται κατά κύριο λόγο με την περιοδικότητα.

Στη μουσική όμως, ρυθμός είναι η εναλλαγή της διάρκειας του ήχου. Η περιοδικότητα η οποία μπορεί να ενυπάρχει σε κάθε μουσική, τραγούδι ή οργανικό παίξιμο, εκφράζεται περισσότερο μέσα από την έννοια του μέτρου, το οποίο συχνά χρησιμοποιείται εσφαλμένα ως συνώνυμο του ρυθμού. Με άλλα λόγια, ρυθμό έχει και ένα ζειμπέκικο, του οποίου το μέτρο χτυπάμε σε παλαμάκια αλλά ρυθμό έχει και ένα μοιρολόι ή ένα τραγούδι της τάβλας. Με αυτή την έννοια, η αναφορά που κάνει ο Πλάτων «Η κίνηση σε τακτικά χρονικά διαστήματα ας πάρει το όνομα ρυθμός» εκφράζει μάλλον την περιοδικότητα και όχι την έννοια του ρυθμού στη μουσική.

15-26

Συζήτηση 2

Σύμφωνα με ό,τι έχουμε ακούσει και ό,τι έχουμε συζητήσει τι θα πρέπει να έχει ένα κομμάτι για να το χαρακτηρίσετε μουσική; Έχετε αλλάξει απόψεις; Τι σας έχει πείσει και αλλάξατε; Ποια ερωτηματικά παραμένουν;

Εξωμουσικά στοιχεία

- Τι σημαίνει: «μας συγκινεί η μουσική»;
- Τι σημαίνει: «μας κινητοποιεί η μουσική»;

Η μελωδία, η αρμονία, ο ρυθμός, όπως τα έχουμε ορίσει, είναι στοιχεία τα οποία θα τα συναντήσουμε μόνο στη μουσική και πουθενά αλλού. Όμως, η συγκίνηση ή η ευχαρίστηση είναι στοιχεία τα οποία μπορούμε να τα συναντήσουμε και σε άλλες μορφές τέχνης. Ένας πίνακας ζωγραφικής λόγου χάριν, ή ένα γλυπτό μπορεί να μας συγκινήσει. Ένα θεατρικό έργο επίσης μπορεί να μας κάνει να διασκεδάσουμε. Τέτοια στοιχεία τα συναντάμε και σε άλλες μορφές τέχνης, γι αυτό δεν χαρακτηρίζονται αποκλειστικά ως μουσικά. Το πώς όμως λειτουργούν, επηρεάζει τη σχέση μας με συγκεκριμένα μουσικά ιδιώματα ή με κομμάτια μουσικής.

Ένα μουσικό ιδίωμα ή ακόμα και ένα συγκεκριμένο κομμάτι μας συγκινεί αν υπάρχουν αναφορές σε αυτό. Μπορεί να μας θυμίζει ένα πάρτι που είχαμε περάσει καλά. Μπορεί να μας κάνει να νιώθουμε μέλη μιας ομάδας (θρησκευτικής, πολιτικής, ποδοσφαιρικής, τοπικής κτλ). Μπορεί ακόμα να 'ταιριάζει' με τη διάθεση της στιγμής ή απλώς⁴ (;) να είναι το αγαπημένο μας είδος. Και σίγουρα υπάρχει κάποια μορφή εξοικείωσης με αυτό. Όλα τα παραπάνω ισχύουν γιατί «η μουσική δεν είναι ένα φαινόμενο του φυσικού κόσμου αλλά μια ανθρώπινη κατασκευή» (Cook, 2000) Μια ανθρώπινη κατασκευή που μας συγκινεί, μας κινητοποιεί, μας κάνει να την απολαμβάνουμε.

Όμως για να γίνουν όλα αυτά θα πρέπει, όχι απλώς να την ακούμε αλλά και να την 'διαβάζουμε'. Και λέγοντας 'διαβάζουμε' δεν εννοούμε τη σημειογραφία της μουσικής αλλά την κατανόηση της σπουδαιότητάς της ως εγγενούς μέρους μιας κουλτούρας, μιας κοινωνίας, του εαυτού μας (ibid.).

4. Πίσω από αυτό το 'απλώς' βέβαια κρύβονται όσα αναφέραμε πάρα πάνω των οποίων δεν έχουμε συνείδηση.

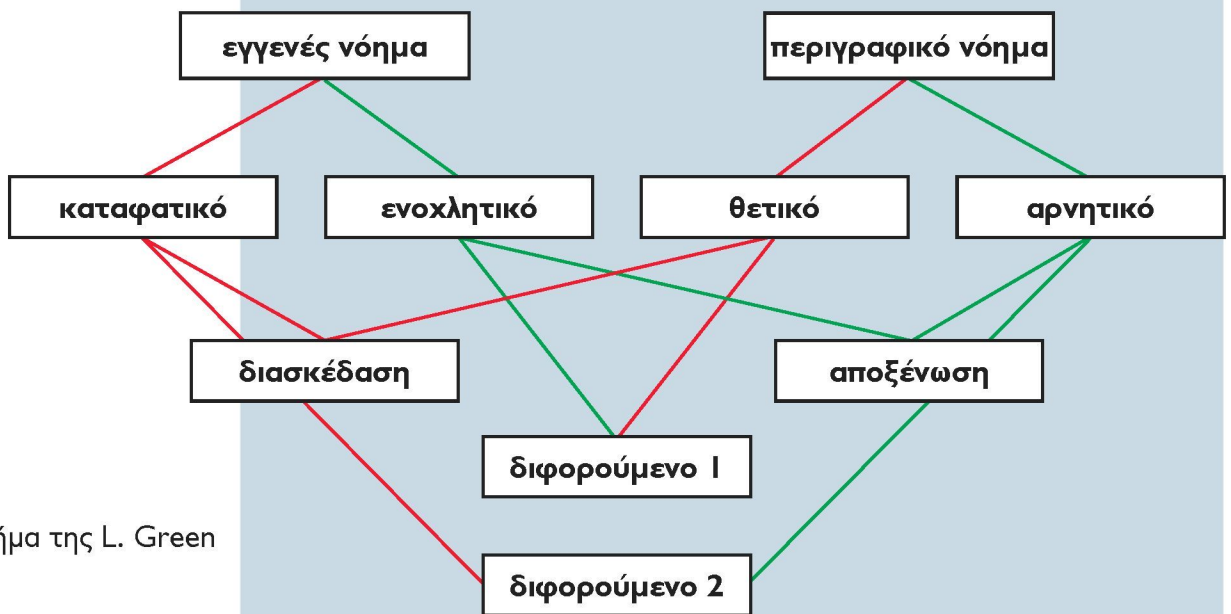
27-29

Συζήτηση 3

Συζητήστε περιπτώσεις κομματιών μουσικής που σας θυμίζουν κοινωνικές ή προσωπικές καταστάσεις, τις οποίες έχετε ζήσει (ένα πάρτι, μια συγκεκριμένη ηλικία, ένα επεισόδιο από κάποια εκδρομή).

Το νόημα της μουσικής

Το εγγενές νόημα της μουσικής
 Το περιγραφικό νόημα της μουσικής

Σχήμα της L. Green

Το σχήμα που βλέπετε προσπαθεί να αναλύσει το νόημα της μουσικής και πώς αυτό λειτουργεί, ανάλογα με τα εξωμουσικά στοιχεία, τα οποία όμως παίζουν ένα σπουδαίο ρόλο στην κατανόηση ή το 'διάβασμα' μιας μουσικής.

Όταν αναφερόμαστε στο **εγγενές νόημα** της μουσικής, εννοούμε τη μουσική 'αυτή καθαυτή', η οποία έχει σχέση με μουσικούς παραμέτρους, όπως είναι η μελωδική γραμμή, η αρμονική υποστήριξη, η φόρμα. Το **περιγραφικό νόημα** της μουσικής από την άλλη μεριά είναι η αναφορά που κάνουμε σε ότι συμβαίνει γύρω από τη συγκεκριμένη μουσική, σε συγκεκριμένη κουλτούρα, σε συγκεκριμένη συμπεριφορά, σε συγκεκριμένες στάσεις και σε αξίες.

Το παράδειγμα του Purple Haze παιγμένο από το Kronos Quartet και κατόπιν από τον J. Hendrix μας κάνει να καταλάβουμε το πως λειτουργεί το εγγενές και το περιγραφικό νόημα της μουσικής. Το εγγενές νόημα είναι το κομμάτι αυτό καθαυτό, η μελωδία του, η αρμονία του, τα ρυθμικά του στοιχεία, ενώ το περιγραφικό νόημα έχει να κάνει με όπου μας παραπέμπει η κάθε εκτέλεση. Το Kronos Quartet μας παραπέμπει σε μια αστική κουλτούρα, σε μια αίθουσα συναυλιών όπου παίζεται 'κλασική' μουσική. Με ένα κοινό, το οποίο παρακολουθεί τη συναυλία με ανάλογο ντύσιμο και πιθανότατα μιας ανάλογης οικονομικής κατάστασης και κοινωνικού status. Ο J. Hendrix από την άλλη, μας παραπέμπει σε ένα χώρο συναυλιών που μπορεί να είναι ένα γήπεδο ή κάποιο μπαρ, με ακροατές με μακριά μαλλιά και ντύσιμο ατημέλη-

30-33

το και γενικά σε ό,τι θα χαρακτηρίζαμε κουλτούρα rock. Το εγγενές νόημα της μουσικής παραμένει το ίδιο, το περιγραφικό όμως αλλάζει.

Συζήτηση 4

Υπάρχει περίπτωση να σας αρέσει κάποιο κομμάτι μουσικής από ένα συγκεκριμένο είδος το οποίο δεν ακούτε; Έχετε πιάσει τον εαυτό σας να γοητεύεται από τα περιγραφικά στοιχεία μιας μουσικής κουλτούρας;

Νόημα: Καταφατικό (μας αρέσει το συγκεκριμένο είδος)
Ενοχλητικό (δεν μας αρέσει το συγκεκριμένο είδος)
Θετικό (μας αρέσουν μόνο τα εξωμουσικά στοιχεία)
Αρνητικό (δεν μας αρέσουν τα εξωμουσικά στοιχεία)

Το είδος της μουσικής που μας αρέσει, του οποίου αγοράζουμε CD, και το οποίο ακούμε πιο συχνά, έχει για μας **καταφατικό** εγγενές **νόημα**. Μας αρέσει η κλασική μουσική, αγοράζουμε CD με το είδος αυτό, ακούμε το είδος αυτό, μας λείπει αν δεν έχουμε την ευκαιρία να το ακούσουμε. Αντίθετα ένα είδος που δεν μας αρέσει έχει **ενοχλητικό** εγγενές **νόημα**. Δεν ακούμε όπερα, μας ενοχλεί όταν πάρουμε ένα ταξί και ο ταξιτζής έχει στο ραδιόφωνο μια όπερα του Verdi, δεν έχουμε αγοράσει ποτέ CD με όπερες και όταν ακούμε στο Γ' Πρόγραμμα μια όπερα, αλλάζουμε αμέσως συχνότητα.

Όπως και το εγγενές έτσι και το περιγραφικό νόημα έχει δυο πλευρές. Αν μου αρέσει ο τρόπος που ντύνονται οι αστέρες του rock και ακολουθώ τις ενδυματολογικές τους επιλογές, αν μου αρέσει να συχνάζω σε μέρη όπου πηγαίνουν άνθρωποι με παρόμοια ενδιαφέροντα, αν γενικά μου αρέσει να 'ζω rock' τότε το περιγραφικό νόημα της μουσικής είναι **θετικό** για μένα. Αντιθέτως, αν δεν μου αρέσει η κουλτούρα που φέρνει μαζί της κάποιο είδος μουσικής τότε αυτή έχει **αρνητικό** περιγραφικό νόημα για μένα. Δεν μου αρέσει ο τρόπος που συμπεριφέρονται, ντύνονται και διασκεδάζουν όσοι ακούν 'κλαρίνα', δεν συχνάζω στα μέρη όπου πηγαίνουν, δεν ακολουθώ τον τρόπο συμπεριφοράς τους.

Συζήτηση 5

Μπορείτε να δώσετε παραδείγματα από τις δικές σας εμπειρίες σε σχέση με το καταφατικό – ενοχλητικό και με το θετικό – αρνητικό νόημα της μουσικής;

Διασκέδαση (μου αρέσει το είδος της μουσικής και η κουλτούρα του)
Αποξένωση (δεν μου αρέσει το είδος της μουσικής και η κουλτούρα του)
Διφορούμενο νόημα 1
Διφορούμενο νόημα 2

Αν τώρα το εγγενές νόημα της μουσικής είναι καταφατικό και το περιγραφικό είναι θετικό τότε έχουμε **διασκέδαση**. Βρίσκομαι σε ένα πάρτι όπου η μου-

σική μου αρέσει αλλά και οι άνθρωποι που είναι εκεί έχουν παρόμοιες με εμένα προτιμήσεις και έτσι διασκεδάζω. Ή πάω σε μια ταβέρνα όπου παίζουν ρεμπέτικα που μου αρέσουν και ο κόσμος που βρίσκεται εκεί έχει μια παρόμοια συμπεριφορά. Είναι ντυμένοι απλά, πίνουν, τρώνε και σιγοτραγουδάνε, χορεύουν ζεϊμπέκικο και χασαποσέρβικο.

Αντίθετα αν ούτε το είδος της μουσικής μου αρέσει ούτε και η κουλτούρα του συγκεκριμένου είδους τότε έχουμε **αποξένωση**. Δεν μου αρέσει το rock, (δεν καταλαβαίνω το νόημα των στίχων, οι ηλεκτρικές κιθάρες έχουν ένα περίεργο ήχο με παραμόρφωση, οι τραγουδιστές ουρλιάζουν), δεν μου αρέσει ο χώρος όπου παίζεται αυτό το είδος (καπνοί και τσιγάρα με αποτέλεσμα να μην μπορώ να αναπνεύσω, η μουσική είναι δυνατή και δεν μπορώ να μιλήσω με τον διπλανό μου, οι άνθρωποι είναι περίεργα ντυμένοι) και έτσι δεν νιώθω άνετα και δυσφορώ.

Συμβαίνει όμως να μου αρέσει κάποιο είδος μουσικής αλλά να μην μου αρέσει η κουλτούρα του. Μου αρέσει για παράδειγμα η rock, αγοράζω CD με rock μουσική, τραγουδάω και χορεύω αυτό το είδος όμως δεν μου αρέσει να πηγαίνω σε συναυλίες rock συγκροτημάτων γιατί η μουσική είναι εκκωφαντική, υπάρχει πολύς καπνός και τσιγάρα, αρχίζουν να παίζουν πολύ αργά τη νύχτα και ο κόσμος που συνωστίζεται σε αυτούς τους χώρους δεν μου ταιριάζει και τόσο. Σε αυτή την περίπτωση έχουμε ένα διφορούμενο νόημα.

Διφορούμενο νόημα έχουμε όμως όταν συμβαίνουν και τα ακριβώς αντίθετα. Δεν μου αρέσει η όπερα, δεν την καταλαβαίνω αλλά μου αρέσει να πηγαίνω στο Μέγαρο. Ο χώρος είναι μαγευτικός, τα μάρμαρα γυαλίζουν, πατάω πάνω σε όμορφα χαλιά, ντύνομαι όμορφα και συναναστρέφομαι με ωραία ντυμένους ανθρώπους, συναντάω και αρκετούς επώνυμους, ηθοποιούς, πολιτικούς και ανθρώπους των ΜΜΕ. Στην πρώτη περίπτωση έχουμε το **διφορούμενο 1** ενώ στην δεύτερη το **διφορούμενο 2**.

Συζήτηση 6

Θυμηθείτε περιστατικά στα οποία λειτούργησε το διφορούμενο 1 και το διφορούμενο 2 σε σας ή σε φίλους σας.

Από το διφορούμενο 1 στη διασκέδαση!

Από το διφορούμενο 2 στην αποξένωση;

Η εξοικείωση όμως με ένα είδος μουσικής πολλές φορές μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την συχνή επαφή μου με αυτό. Σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να υπάρξει μια μετάβαση από το διφορούμενο 2 στη διασκέδαση. Να μου αρέσει δηλαδή όχι μόνο το περιγραφικό νόημα της μουσικής αλλά και το εγγενές. Δεν μου αρέσει η κρητική μουσική αλλά με τους φίλους μου τους κρητικούς περνάω ωραία, τρώμε καλά, πίνουμε και μου αρέσει να τους βλέ-

πω να διασκεδάζουν. Η διασκέδαση τους πάντα καταλήγει σε μαντινάδες, σε παίξιμο της λύρας και σε χορούς. Σιγά σιγά αρχίζει να μου αρέσει αυτό το είδος, να χορεύω και εγώ και να προσπαθώ να φτιάξω μαντινάδες.

Αν και από το διφορούμενο 2 μπορεί να περάσουμε στη διασκέδαση, από το διφορούμενο 1 είναι πολύ δύσκολο να περάσουμε στην αποξένωση. Στην σύγχρονη κοινωνία οι τεχνολογίες αναπαραγωγής και μετάδοσης του ήχου μας δίνουν τη δυνατότητα να μπορούμε να ακούμε σε όποιες συνθήκες θέλουμε το είδος που μας αρέσει. Από τα CD, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τον κινηματογράφο ακόμα και το διαδίκτυο μπορούμε να ακούσουμε το αγαπημένο μας είδος σε συνθήκες που εμείς επιλέγουμε και επομένως πολύ δύσκολα μπορούμε να περάσουμε στην αποξένωση, να σταματήσουμε δηλαδή να ακούμε το είδος που μας αρέσει.

Συζήτηση 7

Συζητήστε και επαληθεύστε ή διαψεύστε τις διαφοροποιήσεις τής πάρα πάνω παραγράφου.

Πώς προσεγγίζουμε τη μουσική

- Ακρόαση • Παίξιμο μουσικών οργάνων • Χορός • Τραγούδι • Οπτικοακουστική προσέγγιση

Η γνωστή διαφήμιση παρουσιάζει ένα παραδοσιακό κουρέα ο οποίος με σοβαρότητα, εξασκεί όλη του την τέχνη στο κεφάλι ενός «κολλημένου με τη μπάλα». Η αντίθεση ανάμεσα στη σοβαρότητα του κουρέα και στη χιουμοριστική διάθεση της γρήγορης κίνησης υπογραμμίζεται από τη μουσική που ακούγεται. Ο διαφημιστής θέλοντας να υπογραμμίσει τη χιουμοριστική αυτή διάθεση αλλά και να μας τραβήξει τη προσοχή χρησιμοποιεί μια μουσική που ακόμα και στους επαίοντες ήταν ελάχιστα γνωστή. Πρόκειται για τη μουσική των Τουβά ενός λαού Μογγολικής καταγωγής οι οποίοι είναι περίπου 200.000 (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα 1996). Η μουσική των Hur-Hur-Tur γρήγορα έγινε αγαπητή, με αποτέλεσμα το τριμελές συγκρότημα να έρθει από τη μακρινή Μογγολία στην Ελλάδα δυο φορές για συναυλία. Δεν ξέρουμε αν το είδος αυτό της μουσικής παραμείνει αγαπητό στην ελληνική πραγματικότητα, ούτε αν παίξει κάποιο ρόλο στη μουσική ζωή της Ελλάδας. Εκείνο το οποίο σίγουρα ξέρουμε και μας ενδιαφέρει σε αυτή την περίπτωση είναι το γεγονός ότι η εικόνα μάς «ανάγκασε» να «ακούσουμε» μια μουσική η οποία ηχεί περίεργα στα αυτιά μας και κάτω από άλλες συνθήκες δεν θα την προσέχαμε ποτέ. Αν και ζούμε πια σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία και τα μουσικά ιδιώματα έρχονται εύκολα στα αυτιά μας, η εξοικείωση μας με αυτά είναι μια διαδικασία, η οποία εξαρτάται από τις όποιες αναφορές μπορούμε να κάνουμε σε αυτά. Η εικόνα στην προκειμένη περίπτωση μας βάζει στη διαδικασία του να αποχτά νόημα η μουσική. Η εικόνα, έχοντας ένα απλοϊκό μήνυμα, γρήγορα περνάει σε δεύτερο επίπεδο και επικεντρώνεται το ενδιαφέρον μας στη μουσική η οποία αρχίζει σιγά σιγά να αποκτά το δικό της αυτόνομο νόημα η πιο σωστά το νόημα που θέλουμε να της δώσουμε εμείς.

Η «μουσική» είναι μια πολύ μικρή λέξη για να συμπεριλάβει κάτι το οποίο παίρνει τόσες φόρμες όσες είναι και οι πολιτισμικές (cultural or subcultural) ταυτότητες. Και σαν όλες τις μικρές λέξεις, κουβαλά έναν κίνδυνο. Όταν μιλάμε για τη «μουσική», οδηγούμαστε εύκολα στο να πιστέψουμε ότι υπάρχει κάτι που ανταποκρίνεται σε αυτή τη λέξη – σαν να λέμε, κάτι ‘εκεί πέρα’ που μας περιμένει να του δώσουμε ένα όνομα. Αλλά όταν μιλάμε για τη μουσική μιλάμε στην πραγματικότητα για πολυεπίπεδες δραστηριότητες και εμπειρίες· μόνο το γεγονός ότι τις ονομάζουμε όλες «μουσική», είναι που τις κάνει να φαίνονται ότι ανήκουν σε αυτήν. [...] Περισσότερο////////, υπάρχει μια ξεκάθαρη ιεράρχηση στο να θεωρούμε μερικές από αυτές τις εμπειρίες και δραστηριότητες σαν πιο μουσικές από άλλες.

(Cook, 2000 σελ. 6)

Το γεγονός ότι οι περισσότεροι από μας σήμερα ακούμε διάφορα είδη μουσικής τα οποία και ονομάζουμε μουσική, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει η

ιεράρχηση που αναφέρει ο Cook. Η κυρίαρχη άποψη η οποία εκφράζεται μέσα από τον ημερήσιο τύπο και την τηλεόραση, λιγότερο ή περισσότερο καλυμμένα προβάλλει την ιεράρχηση της μουσικής. Ίσως πιο έντονα να φαίνεται κάτι τέτοιο όταν αναφερόμαστε στους συνθέτες ή στις συνθέσεις.

Στο καθημερινό μας λεξιλόγιο η χρήση της λέξης σύνθεση κρύβει μια κοινωνική προκατάληψη η οποία έχει να κάνει με το είδος της μουσικής και την ιεράρχηση που της προσδίδουμε. Αναφερόμαστε συνήθως σε μια μουσική σύνθεση του Μπετόβεν, του Bach ή του Vivaldi που ακούσαμε. Σε ένα έργο δηλαδή το οποίο ανήκει σε μια κατηγορία «υψηλής τέχνης». Από την άλλη μεριά σπάνια θα πούμε ότι ακούσαμε λαϊκές ή rock συνθέσεις αλλά θα μιλήσουμε για λαϊκή ή rock μουσική. Σύμφωνα με την κυρίαρχη ιδεολογία, οι κλασικοί μουσικοί συνθέτουν, ενώ οι μουσικοί άλλων «κατωτέρων» ειδών γράφουν ή παίζουν μουσική. Η προκατάληψη για την ιεράρχηση των ειδών της μουσικής, όσο και αν φαίνεται ξεπερασμένη στις μέρες μας, υποθάλπεται με διάφορους τρόπους.

Σε διάφορα έντυπα μαζικής κυκλοφορίας, σε εφημερίδες ή περιοδικά, στη στήλη 'μουσική' υπάρχουν κυρίως οι συναυλίες συνθετών κλασικής μουσικής, ενώ τα άλλα είδη μουσικής εμφανίζονται σε στήλες με τίτλους όπως «διασκέδαση», «ζωντανά», «μουσικές παραστάσεις». Στην τηλεόραση, η κλασική μουσική εμφανίζεται πριν από όλα τα άλλα είδη και μάλιστα οι αναφορές στο Μέγαρο μπορεί να εντάσσονται στο κανονικό δελτίο ειδήσεων και όχι στα πολιτιστικά. Τα διάφορα αυτά επίπεδα θα μπορούσαμε να πούμε ότι σχετίζονται με:

1. Την ακρόαση

Η παθητική ακρόαση μέσω του ραδιοφώνου, ή της μουσικής η οποία ακούγεται σε διάφορους χώρους, λειτουργεί ως ένας τρόπος εξοικείωσης. Είναι χαρακτηριστικό, ότι και αν ακόμα δεν 'ακούμε' τη μουσική αυτή σε συνθήκες που επιλέγουμε, και να την αναγνωρίσουμε μπορούμε και να την σιγοτραγουδήσουμε, ακόμα και αν δεν μας αρέσει. Στην σύγχρονη κοινωνία, βομβαρδιζόμαστε συνέχεια με μουσική έτσι ώστε οι 'συνειδητές' επιλογές μας να είναι ένα πάντρεμα της μουσικής του περίγυρου μας και της 'προσωπικής' σχέσης που αναπτύσσουμε με την μουσική. Η αγορά συγκεκριμένων CD, η επιλογή συγκεκριμένων ραδιοφωνικών σταθμών, η παρακολούθηση συναυλιών, έχουν άμεση σχέση με το εγγενές και περιγραφικό νόημα το οποίο ανακαλύπτουμε στη μουσική. Υπάρχει δηλαδή μια αλληλεπίδραση τόσο των προσωπικών αναφορών, όσο και της εξοικείωσης με συγκεκριμένα είδη.

1-33

Με προτάσεις των εκπαιδευομένων

Συζήτηση 8

Θυμηθείτε πώς νιώσατε ακούγοντας τα παραδείγματα. Κάποια από αυτά σας άρεσαν και κάποια άλλα όχι, ενώ μερικά τα βρήκατε απλώς ενδιαφέροντα. Αναφερθείτε σε αυτά και συζητήστε τις απόψεις σας.

2. Το παίξιμο

Το παίξιμο μουσικών οργάνων διαμορφώνει επίσης τις αισθητικές μας επιλογές, τις προτιμήσεις μας, τις στάσεις και τις αντιλήψεις μας σχετικά με τη μουσική. Είτε είμαστε δεξιότεχνες, είτε έχουμε τη δυνατότητα να

συνοδεύσουμε με δυο απλές συγχορδίες ένα τραγούδι, το παίξιμο ενός οργάνου καθορίζει σε μεγάλο βαθμό, όχι όμως και αποκλειστικά, το φάσμα των επιλογών μας.

Ταυτόχρονα όμως γίνεται και η γέφυρα για να προσεγγίσουμε άλλα μουσικά ιδιώματα τα οποία μας είναι 'ξένα'. Ενδιαφερόμαστε για το πώς λειτουργεί το συγκεκριμένο όργανο σε έναν άλλον μουσικό πολιτισμό ή βρίσκουμε κοινά στοιχεία ανάμεσα σε όργανα τα οποία είναι συγγενικά. Το παίξιμο όμως του μουσικού οργάνου λειτουργεί και ως μαγνήτης στο κοντινό μας περιβάλλον. Σε μια παρέα όπου κάποιος παίζει λίγο μπουζούκι, η συμμετοχή μας στη διασκέδαση μάς βάζει στη διαδικασία 'εκπαίδευσης', εξοικείωσης με το συγκεκριμένο όργανο και με τα είδη ή το είδος της μουσικής που ακούγονται.

Συζήτηση 9

Θυμηθείτε ένα παράδειγμα με φίλους σε μια παρέα όπου βρεθήκατε και έπαιζαν όργανα. Τι όργανα έπαιζαν, τι μουσική, ποιες μουσικές ακούνε, πόσο επηρεαστήκατε από αυτά που ακούσατε; Εσείς παίζετε κάποιο όργανο; Κάποιος από το άμεσο περιβάλλον σας; Πόσο επηρεάζονται αυτοί ή εσείς από το όργανο;

3. Το χορό (παραδοσιακό ή σύγχρονο)

Η συμμετοχή μας σε ένα χορευτικό είτε πρόκειται για αυθόρμητη ενέργεια είτε για οργανωμένη συμμετοχή μάς οδηγεί σε έναν διαφορετικό τρόπο προσέγγισης της μουσικής. Σε ένα πανηγύρι, σε ένα πάρτι, σε μια συντροφιά όπου βρεθήκαμε και αρχίσαμε (ίσως χωρίς να ξέρουμε τα βήματα του χορού) να χορεύουμε, δεν κάνουμε τίποτα άλλο από το να βιώνουμε με έναν διαφορετικό τρόπο όλα εκείνα τα στοιχεία της μουσικής στα οποία αναφερθήκαμε πιο πάνω. Η συμμετοχή μας σε ένα χορευτικό συγκρότημα, ερασιτεχνικό ή επαγγελματικό, μας παρέχει βαθύτερη γνώση των μουσικών ιδιωμάτων τα οποία χορεύουμε.

Όπως και το παίξιμο των οργάνων, έτσι και ο χορός μπορεί να γίνει γέφυρα για την προσέγγιση άλλων μουσικών πολιτισμών. Θαυμάζουμε τον τρόπο που κινούνται οι Ινδοί χορευτές και ταυτόχρονα 'εκπαιδευόμαστε' σε αυτό το μουσικό είδος. Εντυπωσιαζόμαστε από τους περιστρεφόμενους δερβίσηδες και την ίδια στιγμή ερχόμαστε σε επαφή με ένα 'περίεργο' θρησκευτικό είδος μουσικής. Βλέπουμε ένα μπαλέτο σύγχρονου χορού και ταυτόχρονα ακούμε μια μουσική την οποία δεν θα 'αντέχαμε' να ακούσουμε κάτω από άλλες συνθήκες. Κατά την άποψη του Dalcroze, μέσω του χορού και της κίνησης θα πρέπει να βιώνονται όλα τα στοιχεία της μουσικής.

1-33

Με προτάσεις των εκπαιδευομένων

Συζήτηση 10

Θυμηθείτε πώς νιώσατε όταν ακούσατε τα χορευτικά κομμάτια των παραδειγμάτων; Θέλατε να χορέψετε; Συνοδέψατε τη μουσική με παλαμάκια ή με χτυπήματα των ποδιών; Έχετε δει κάποιο χορευτικό το οποίο χρησιμοποιούσε μουσική που δεν είχατε ξανακούσει; Πόσο σας επηρέασε η εικόνα στην ακρόαση;

4. Το τραγούδι (στο μπάνιο, σε χορωδία, στο γήπεδο ή στη συναυλία)

Οι περισσότεροι άνθρωποι στη δυτική κοινωνία, συχνά θεωρούν ότι δεν τραγουδάνε. Το τραγούδι όμως είναι μια «έκφραση της ανθρώπινης μουσικότητας» η οποία δεν μπορεί να λείπει από κανέναν. Όταν αναφερόμαστε στο τραγούδι το πιο συχνό σφάλμα που κάνουμε είναι να θεωρούμε ως τραγούδι μια κοινωνική κατασκευή που έχει να κάνει με την 'καλή φωνή' ή την εκπαιδευμένη φωνή. Αρνιόμαστε δηλαδή την όποια συμμετοχή μας στο τραγούδι αν η φωνή μας δεν πληρεί αυτές τις προϋποθέσεις. Και όμως σιγοψάλλουμε στην κατανυκτική ατμόσφαιρα μιας εκκλησίας, τραγουδάμε τα αγαπημένα μας ρεφραίν σε μια ζωντανή συναυλία, τραγουδάμε συνθήματα για να εμψυχώσουμε την αγαπημένη μας ομάδα ή ακόμα τραγουδάμε στο μπάνιο, εκεί όπου ο μόνος που μας ελέγχει είναι ο εαυτός μας. Και η φωνή έχει αποδειχτεί ότι είναι ένα μεγάλο εργαλείο εκπαίδευσης και προσέγγισης της μουσικής (Kodaly).

Συζήτηση 11

Θυμηθείτε και συζητήστε περιπτώσεις όπου έχετε συμμετάσχει με κάποια μορφή τραγουδιού.

5. Την οπτική – ακουστική προσέγγιση (σινεμά, video - clip, τηλεόραση αλλά και ζωντανές συναυλίες)

Ήδη έχουμε αναφερθεί στο πώς η εικόνα (διαφήμιση, μπαλέτο) υποβάλλει στη διαδικασία της ακρόασης. Πολλά είδη μουσικής όμως έχουν γίνει γνωστά και αποκτούν νόημα για μας μέσω της οπτικής επαφής. Μουσικές έχουν γίνει γνωστές σε ευρύτερα στρώματα και βέβαια δεν αρκεί η εξήγηση ότι είναι ωραίες. Για παράδειγμα, το γνωστό θέμα από την ταινία το «Κεντρί» είναι μια σύνθεση των αρχών του 20ου αιώνα. Πολλές συνθέσεις έχουν κάνει μεγάλη καριέρα επειδή τις ακούσαμε σε ένα κινηματογραφικό έργο. Τα τραγούδια των τίτλων στις σύγχρονες τηλεοπτικές σειρές, ακολουθούν γρήγορα την δική τους αυτόνομη πορεία. Το θέατρο επίσης μας δίνει, αν και σε μικρότερη κλίμακα, πολλές μουσικές δημιουργίες τις οποίες τις προσεγγίζουμε μέσω της εικόνας.

Όμως και σε μια ζωντανή συναυλία η εικόνα παίζει καθοριστικό ρόλο. Δεν είναι τυχαίο, ότι κάθε μεγάλη συναυλία ή μεγάλη μουσική σκηνή χρησιμοποιεί σκηνοθέτη ακόμα και σκηνογράφο και ενδυματολόγο για να παίξει η εικόνα ένα σημαντικό ρόλο. Η δύναμη της εικόνας βέβαια έχει βρει την ολοκληρωτική εκμετάλλευσή της στην νέα τέχνη των video – clip, εκεί όπου το κάθε τραγούδι πρέπει να είναι μια οπτική εικόνα.

34-40

Συζήτηση 12

Θυμόσαστε κάποια τραγούδια ή μουσικές τα οποία έχετε μάθει από τον κινηματογράφο, το θέατρο ή την τηλεόραση; Θυμόσαστε κάποιο είδος το οποίο 'ανακαλύψατε' από τα ίδια μέσα; Έχετε δει κάποιο έργο μόνο και μόνο επειδή είχε ωραία μουσική;

Απαραίτητοι μουσικοί παράγοντες

Μελωδία και αρμονία υπάρχουν πάντα; • Ρυθμός υπάρχει πάντα!

Εν αρχή ην ο ρυθμός. Αυτή η παραφρασμένη φράση συμπυκνώνει την έννοια της μουσικής. Τα στοιχεία της μελωδίας ή της αρμονίας όπως τα έχουμε συζητήσει και ακούσει μέσω των παραδειγμάτων, μας δείχνουν ότι το μοναδικό στοιχείο που δεν μπορεί να απουσιάζει από μια μουσική είναι ο ρυθμός. Ο ρυθμός, ο οποίος είναι άλλοτε εμφανής μέσω μιας περιοδικότητας και άλλοτε ενυπάρχει σε μια μουσική κατασκευή.

Ακούγοντας πάλι μερικά από τα παραδείγματα καταλήγουμε στην ίδια διαπίστωση. Ο ρυθμός είναι το απαραίτητο, και γι αυτό αυτονόητο στοιχείο το οποίο συντελεί στην ύπαρξη της μουσικής, όπως το οξυγόνο στην ύπαρξη της ζωής (τουλάχιστον με τα μέχρι στιγμής δεδομένα). Παρόλα αυτά, υπάρχουν μουσικά έργα τα οποία τα χαρακτηρίζουμε ρυθμικά. Πρόκειται μάλλον για πλεονασμό, για να υπογραμμίσουμε είτε τα έντονα ρυθμικά στοιχεία του έργου, είτε την ύπαρξη μόνο ρυθμικών οργάνων. Τα ρυθμικά όργανα είναι όργανα τα οποία δεν μπορούν να παίξουν μελωδικά ή αρμονικά σχήματα.

Συζήτηση 13

Μπορείτε να δώσετε παραδείγματα κομματιών με έντονα ρυθμικά στοιχεία; Υπάρχουν κάποια κομμάτια χωρίς έντονα ρυθμικά στοιχεία τα οποία σας αρέσουν και τα ακούτε;

Τα όργανα (παραδοσιακή ομαδοποίηση τους)

- Έγχορδα • Πνευστά • Κρουστά

Κατά καιρούς έχουν προταθεί διάφοροι τρόποι ομαδοποίησης των μουσικών οργάνων και μάλιστα οι μεγάλοι μουσικοί πολιτισμοί, όπως ο κινέζικος για παράδειγμα, έχουν τις δικές τους κατηγορίες μουσικών οργάνων.

Ένας τρόπος ομαδοποίησης, ο οποίος μάλιστα παραδοσιακά έχει επικρατήσει, είναι να τα χωρίζουμε σε τρεις μεγάλες κατηγορίες. Τα έγχορδα, τα πνευστά και τα κρουστά. Αν και αυτός είναι ο πιο διαδεδομένος τρόπος, δεν στηρίζεται στα ίδια επιστημονικά κριτήρια. Λέμε για παράδειγμα ότι τα έγχορδα είναι τα όργανα τα οποία έχουν χορδές και τα κρουστά εκείνα που τα χτυπάμε. Στην πρώτη περίπτωση αναφερόμαστε στο ηχογόνο σώμα του οργάνου - χορδές - ενώ στη δεύτερη τον τρόπο που παράγεται ο ήχος. Μια τέτοια ομαδοποίηση των μουσικών οργάνων προκαλεί πολλές παρανοήσεις και αφήνει αρκετά όργανα ανένταχτα. Ας σημειώσουμε εδώ ότι η ομαδοποίηση αυτή ισχύει για όλα τα μουσικά ιδιώματα και όχι μόνο για την κλασική μουσική. Ισχύει για μια ορχήστρα παραδοσιακών οργάνων, για ένα σύνολο Jazz, για μια Rock μπάντα

 41-47

Συζήτηση 14

Δώστε παραδείγματα οργάνων από κάθε κατηγορία. Ακούστε τα παραδείγματα και αναγνωρίστε τις κατηγορίες. Συζητήστε σε ποια κατηγορία ανήκει το πιάνο και το σαντούρι. Τα συνθεσάιζερ που ανήκουν; Τα boobams, σωλήνες από πλαστικό με συγκεκριμένο μήκος τα οποία τα χτυπάμε και βγάζουν νότες, που θα τα εντάξουμε;

Τα όργανα (επιστημονική ομαδοποίηση τους)

• Αερόφωνα • Χορδόφωνα • Μεμβρανόφωνα • Ιδιόφωνα • Ηλεκτρόφωνα

Όπως έγινε φανερό υπάρχουν όργανα τα οποία δεν μπορούμε να τα εντάξουμε σε κάποια κατηγορία αν ακολουθήσουμε τον παραδοσιακό χωρισμό. Αυτός είναι και ο λόγος που στις αρχές του 20ου αιώνα προτάθηκε μια άλλη ομαδοποίηση, η οποία στηριζόταν στο ίδιο κριτήριο. Το κριτήριο είναι πια το ηχογόνο σώμα του οργάνου, δηλαδή το μέρος εκείνο που παράγει τον ήχο. Σύμφωνα με αυτό τα όργανα χωρίζονται σε:

- Αερόφωνα, το ηχογόνο σώμα είναι ο αέρας (κλαρινέτο)
- Χορδόφωνα, το ηχογόνο σώμα είναι χορδή (κιθάρα)
- Μεμβρανόφωνα, το ηχογόνο σώμα είναι μεμβράνη (τουμπολέκι)
- Ιδιόφωνα, το ηχογόνο σώμα είναι το ίδιο το όργανο (τρίγωνο).

Μετά το 1950 προστέθηκε μια ακόμα κατηγορία,

- Ηλεκτρόφωνα, το ηχογόνο 'σώμα' του οργάνου είναι ο ηλεκτρισμός (συνθεσάιζερ)

Με αυτό τον τρόπο μπορούν να ενταχθούν όλα τα μουσικά όργανα σε κάποιες ομάδες

Συζήτηση 15

Κάτω από τα νέα δεδομένα συζητήστε την προηγούμενη άσκηση.

Μεμβρανόφωνα

α. Πρωταρχικά όργανα

Μέχρι τώρα έχουμε ακούσει αρκετά παραδείγματα και έχουμε εν ολίγοις συζητήσει τις διαφορετικές απόψεις, ώστε να καταλήξουμε σε μια κοινή βάση από την οποία μπορούμε να προσεγγίσουμε καλύτερα τη μουσική. Σε πολλά από τα παραδείγματα που ακούσαμε χρησιμοποιούνται άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο, τα μεμβρανόφωνα όργανα. Πιθανότατα, τα πρώτα όργανα που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος ήταν τα ιδιόφωνα. Τα βήματά του πάνω στο έδαφος ή σε έναν πεσμένο κορμό δένδρου, το χτύπημα με δυο πέτρες ή με δυο κλαδιά δένδρου ίσως, να ήταν τα πρώτα ιδιόφωνα όργανα.

Ο λόγος που επιλέγουμε τα μεμβρανόφωνα για μια διαφορετική προσέγγιση της μουσικής είναι, όχι γιατί θεωρούνται σημαντικότερα (όλα τα όργανα από μουσικολογικής άποψης θεωρούνται σημαντικά ανάλογα με τη λειτουργία που επιτελούν) αλλά γιατί συνδέονται περισσότερο από όλα τα άλλα όργανα με μαγικοθρησκευτικές χρήσεις και είναι όργανα για ομαδική επικοινωνία. Επιπλέον, έχουν πρωταρχικό τρόπο παραγωγής του ήχου, που είναι συνήθως το χτύπημα με τα χέρια ή με μπαγκέτες. Έχουν κατασκευαστικές επεμβάσεις (σε αντίθεση με τα ιδιόφωνα που μπορεί να μην έχουν) με αποτέλεσμα να είναι όργανα για τα οποία χρειάστηκε ο σχεδιασμός πριν την υλοποίηση. Και βέβαια, παίζουν το ικανό και απαραίτητο στοιχείο της μουσικής, το ρυθμό.

48

Συζήτηση 16

Μας είναι αρκετά οικείες από τον κινηματογράφο και την τηλεόραση σκηνές στις οποίες 'πρωτόγονοι' με τύμπανα κάνουν διάφορες τελετουργίες. Έχετε σκεφτεί ότι παρόμοιες τελετουργίες είχαμε και στην αρχαία Ελλάδα με τις Μαινάδες ή στη σύγχρονη Ελλάδα με τα αναστενάρια ή στη γιορτή του Αη Συμιού στο Μεσολόγγι; Γνωρίζετε άλλες τέτοιες τελετές;

β. Καθολικά όργανα

Τα μεμβρανόφωνα είναι όργανα τα οποία τα συναντάμε σε διάφορες μορφές σε όλους τους μουσικούς πολιτισμούς. Τα έγχορδα με τόξο για παράδειγμα, δεν τα συναντάμε στο Νέο Κόσμο. Εξαίρεση αποτελεί ένα μονόχορδο που βρέθηκε να χρησιμοποιείται σε πολύ περιορισμένη χρήση στους Απάτσι της Β. Αμερικής ενώ, για τη Νότια Αμερική δεν έχουμε καμιά ένδειξη. Άλλο παράδειγμα είναι τα αερόφωνα με διπλό καλάμι για τα οποία δεν έχουμε καμιά μαρτυρία για τη χρήση τους στην Ωκεανία (Diagram Group //). Βέβαια, κάθε μουσικός πολιτισμός έχει αναπτύξει τα δικά του μεμβρανόφωνα. Κάποια από αυτά μπορεί να μοιάζουν με όργανα από άλλους μουσικούς πολιτισμούς, κάποια μπορεί να είναι τελείως διαφορετικά ενώ κάποια άλλα μπορεί να είναι τα ίδια έστω και αν εμφανίζονται με διαφορετικά ονόματα.

Συζήτηση 17

Γνωρίζεται κάποια μεμβρανόφωνα τα οποία είναι κοινά σε διάφορους μουσικούς πολιτισμούς ή ακόμα και σε διαφορετικά μουσικά ιδιώματα;

γ. Σημαντικά όργανα του 20ου αιώνα

Τα μεμβρανόφωνα κατέχουν μια πολύ σημαντική θέση σε όλα τα μουσικά ιδιώματα τα οποία αναπτύχθηκαν μέσα στον 20ο αιώνα. Η σύγχρονη 'κλασική', η Jazz, η rock, η ethnic, ακόμα και η best – seller (συνθέσεις μαζικής παραγωγής και κατανάλωσης αλλά εφήμερης αξίας και διάρκειας) χρησιμοποιούν πάρα πολύ τα μεμβρανόφωνα όργανα. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα τύμπανα στη συμφωνική ορχήστρα από δυο που ήταν στην κλασική περίοδο, αυξήθηκαν σε τρία και κατόπιν σε περισσότερα στη ρομαντική και σύγχρονη περίοδο. Η 'εφεύρεση' άλλωστε των drums (ή πιο σωστά του drum set) όπου μια σειρά από μεμβρανόφωνα διαφορετικών μεγεθών και λειτουργίας, παίζονται από τον ίδιο εκτελεστή, είναι υπόθεση του 20ου αιώνα. Αν και οι πρώτες χρήσεις έγιναν από τους τζαζίστες γύρω στα 1920, οι επιταγές των καιρών τα καθιέρωσαν σε όλα τα είδη σύγχρονης μουσικής παραγωγής. Οι περκασιονίστες ή κρουστοί είναι οι εκτελεστές ιδιόφωνων και μεμβρανόφωνων οργάνων. Δεν είναι σπάνιο μάλιστα το φαινόμενο στην σύγχρονη εποχή να σχηματίζονται ορχήστρες αποκλειστικά με περκασιονίστες. Αρκετές τέτοιες ομάδες, άλλες με δυο ή τρεις και άλλες με περισσότερους, υπάρχουν και στην Ελλάδα.

Συζήτηση 18

Έχετε γνωρίσει κάποιον ερμηνευτή κρουστών οργάνων; Ξέρετε ονόματα ερμηνευτών; Έχετε ακούσει ποτέ τέτοιες ομάδες κρουστών να παίζουν; Ακούστε μια ραδιοφωνική εκπομπή και σημειώστε σε πόσα κομμάτια δεν χρησιμοποιούνται μεμβρανόφωνα. Συζητήστε το αποτέλεσμα.

δ. Καθορίζουν αλλά και συνδυάζουν μουσικά ιδιώματα

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, κάθε μουσικός πολιτισμός έχει αναπτύξει τα δικά του μεμβρανόφωνα. Αυτό σημαίνει ότι τα μεμβρανόφωνα καθορίζουν σε ένα μεγάλο βαθμό και τα είδη στα οποία χρησιμοποιούνται. Μια βραζιλιάνικη παραδοσιακή samba καθορίζεται από το surdo, το tamborim, το pandeiro. Το ντέφι είναι το χαρακτηριστικό όργανο της ηπειρώτικης μουσικής. Το bohdran είναι το μεμβρανόφωνο που χαρακτηρίζει την ιρλανδέζικη μουσική. Το μεγάλο νταούλι μαζί με το ζουρνά χαρακτηρίζει το μακεδονίτικο μουσικό ιδίωμα.

Οι λόγοι εξαιτίας των οποίων δημιουργούνται συγκεκριμένα μουσικά όργανα είναι πολλοί. Σχετίζονται με τις θρησκευτικές και φιλοσοφικές δοξασίες και απόψεις, με τις επιδράσεις που δέχεται η κάθε περιοχή από γειτονικούς πολιτισμούς, με τη λειτουργία των οργάνων, τους χώρους όπου παίζονται αλλά και με πιο πρακτικούς λόγους, όπως είναι τα υλικά που υπάρχουν διαθέσιμα στη περιοχή. Μεγάλη σημασία έχουν επίσης τα υπόλοιπα όργανα με τα οποία συνδυάζονται. Ο διαπεραστικός και δυνατός ήχος του ζουρνά απαιτεί το δυνατό παίξιμο του νταουλιού. Το μπεντίρ και το τουμπελέκι συνδυάζονται ως προς την ένταση με χαμηλόφωνα όργανα, όπως το νεί, το ούτι ή το κανονάκι.

Η μουσική όμως δεν παραμένει στατική, κινείται. Κανένα μουσικό ιδίωμα δεν μένει ανεπηρέαστο από αλλαγές, επιδράσεις, ακόμα και πειραματικές επεμβάσεις. Η γνωριμία με καινούργια είδη μουσικής, η ανάγκη συνθετών και ερμηνευτών για νέους τρόπους έκφρασης αλλά και η τεχνολογία ενίσχυσης του ήχου μέσω των μικροφωνικών συσκευών έχουν επιφέρει πολλές αλλαγές. Το αποτέλεσμα είναι να συνδυάζονται πια όργανα τα οποία δεν ήταν δυνατόν (ή τουλάχιστον επιτυχημένο) να συνδυαστούν παλιότερα. Έτσι σήμερα μπορεί να ακουστεί ένα νταούλι μαζί με χαμηλόφωνα όργανα όπως είναι το νεί ή η πολίτικη λύρα, ενώ μπεντίρ μπορεί να συνοδεύσει μια ορχήστρα η οποία παίζει δυνατά, αφού μπορεί να παίξει μπροστά σε ένα μικρόφωνο.

49-53

Συζήτηση 19

Συζητήστε μεταξύ σας για τις μουσικές σας προτιμήσεις. Φέρτε μαζί σας μερικά CD τα οποία έχετε αγοράσει. Διαβάστε τις πληροφορίες για τα όργανα που παίζονται και δείτε τι ισχύει από όλα αυτά τα οποία αναφέρονται σε αυτές τις παραγράφους.

Τα είδη των μεμβρανόφωνων

- Βαρελόσχημα • Οσφυόσχημα • Τηγανόσχημα
- Κωνικά • Κυλινδρικά • Λεβητοειδή • Καλυκοειδή

Σε κάθε κατηγορία οργάνων υπάρχουν αρκετές υποκατηγορίες κατάταξης ανάλογα με τον τρόπο που παράγεται ο ήχος, ανάλογα με το σχήμα του οργάνου, με τα υλικά κατασκευής κτλ. Τα μεμβρανόφωνα χωρίζονται σε ομάδες ανάλογα με το σχήμα της 'βάσης', το μέρος δηλαδή εκείνο πάνω στο οποίο τεντώνεται η μεμβράνη ή οι μεμβράνες. Υπάρχουν 7 μεγάλες ομάδες μεμβρανόφωνων οργάνων. Τα βαρελόσχημα, οσφυόσχημα, τηγανόσχημα, κωνικά, κυλινδρικά, λεβητοειδή και καλυκοειδή.

Κάθε μεμβρανόφωνο έχει και το δικό του όνομα. Πολλές φορές όμως το ίδιο όργανο έχει διαφορετικό όνομα ανάλογα με το μουσικό πολιτισμό που το χρησιμοποιεί. Συνήθως τα όργανα μικρών μουσικών πολιτισμών είναι γνωστά μόνο στους ειδικούς μελετητές και παραμένουν άγνωστα στο ευρύ κοινό, το οποίο αναφέρεται σε αυτά είτε περιγραφικά είτε λαθεμένα με το όνομα κάποιου άλλου οργάνου. Η βάση μπορεί να είναι από ξύλο σε διάφορες μορφές (σανίδα, σκαφτό, κόντρα – πλακέ), από διάφορα μέταλλα (αλουμίνιο, χαλκό, μπρούτζο, λαμαρίνα) ή από συνθετικά υλικά (fiberglass, πολυεστέρα, συνθετικές ρητίνες). Η μεμβράνη είναι από φυσικό δέρμα (σήμερα μόνο κατσίκι ή βόδι) ή από συνθετικά υλικά. Η προσαρμογή της μεμβράνης στη βάση γίνεται με δέσιμο, κόλλημα, κάρφωμα, με συνδυασμό των παραπάνω ή με ένα σύστημα με βίδες.

Συζήτηση 20

Τι σας θυμίζουν ή που σας παραπέμπουν τα ονόματα αυτά; Μπορείτε να σκεφτείτε κάποια όργανα τα οποία να μοιάζουν με τα σχήματα που αναφέραμε; Από που έχετε μάθει τα ονόματα κάποιων μεμβρανόφωνων;

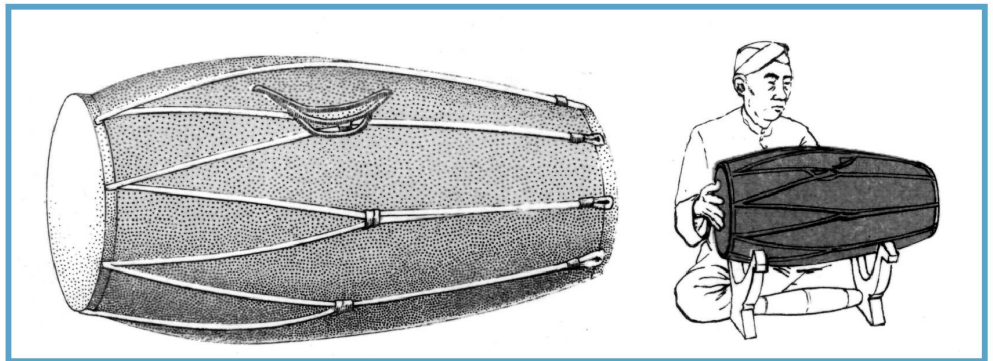
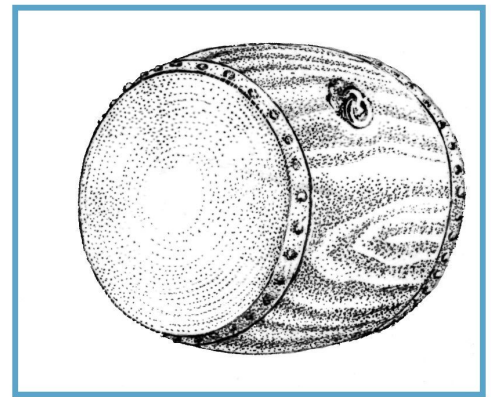
Βαρελόσχημα μεμβρανόφωνα

Πρόκειται για τα όργανα εκείνα των οποίων το σχήμα μοιάζει με βαρέλι. Υπάρχουν όργανα με μεμβράνη στη μια μεριά όπως είναι τα congas (εικόνα 2) και άλλα με δέρμα και στις δυο μεριές όπως είναι τα μεγάλα ιαπωνέζικα τύμπανα odaiko (εικόνα 3). Άλλα από αυτά παίζονται με γυμνά χέρια και άλλα με μπαγκέτες.

Τα congas είναι χαρακτηριστικά όργανα τα οποία χρησιμοποιούνται σε μια μεγάλη έκταση από την Κούβα μέχρι την Καραϊβική. Χρησιμοποιούνται πάρα πολύ στη Jazz – Latin μουσική. Παίζονται συνήθως σε ζεύγη ενώ μπορεί να είναι και τρία μαζί, το καθένα πιο μεγάλο από το άλλο. Σήμερα κατασκευάζονται από ξύλο ή από fiberglass και το δέρμα τεντώνεται με ένα σύστημα από βίδες. Τα odaiko φτιάχνονται από ξύλο και τα δέρματα από μοσχάρι καρφώνονται και στις δυο πλευρές της βάσης. Το μεμβρανόφωνο από την Ιάβα (εικόνα 4) παίζεται με γυμνά χέρια και από τις δυο πλευρές.

54-57

2	3
4	

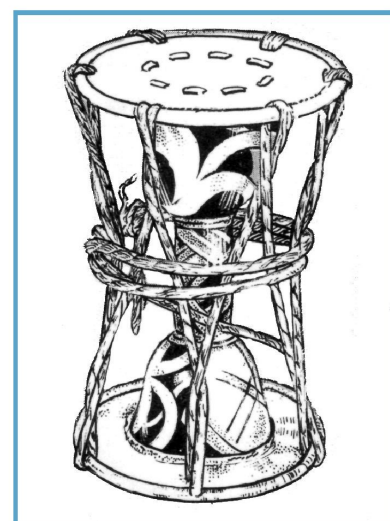
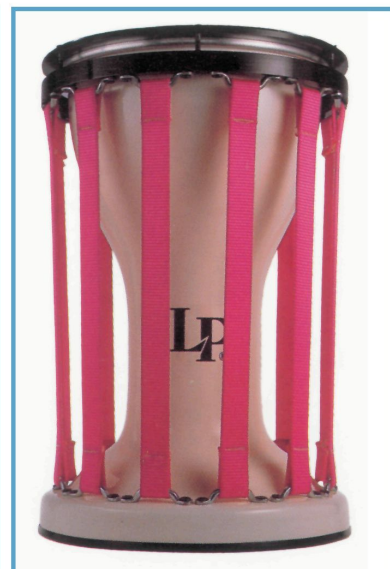
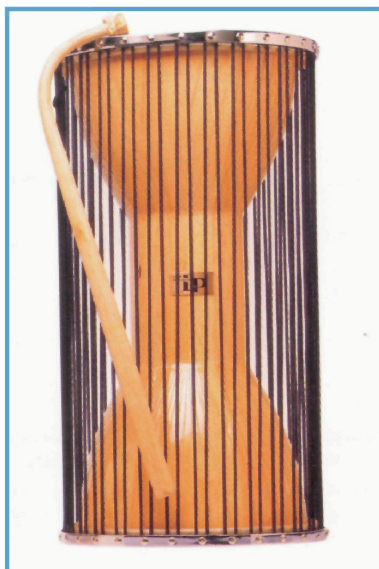

Οσφυόσχημα μεμβρανόφωνα

Στα όργανα αυτά η βάση είναι πιο στενή στη μέση. Μοιάζει δηλαδή με μια κλεψύδρα. Συνήθως τα όργανα αυτά έχουν δέρματα και από τα δυο μέρη. Τα πιο γνωστά όργανα είναι τα τύμπανα μεταβλητής οξύτητας (talking drum) (εικόνα 5A-5B). Τα όργανα μεταβλητής οξύτητας έχουν δέρματα και από τις δυο μεριές τα οποία είναι ενωμένα με σχοινί ή λουρίδες από δέρμα. Ο εκτελεστής κρατά το όργανο κάτω από τη μασχάλη του και πιέζοντας το μεταβάλλει το τέντωμα των δερμάτων με αποτέλεσμα να μεταβάλλεται και η οξύτητα. Τα Γιαπωνέζικα Tsuzumi (εικόνα 6) είναι και αυτά όργανα μεταβλητής οξύτητας.

58

5A	5B
6	

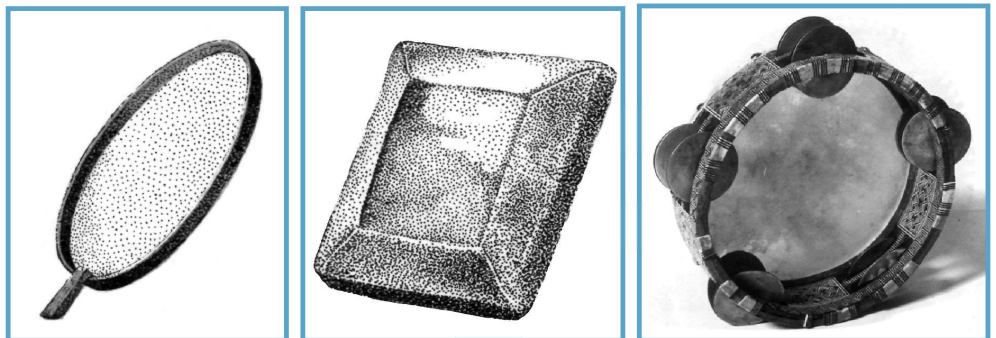
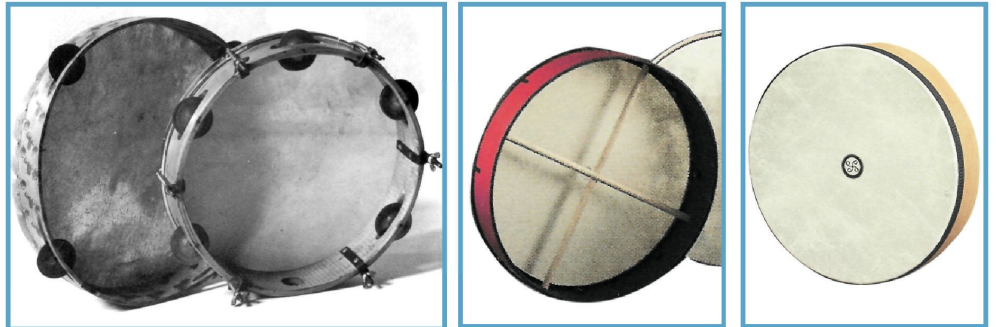

Τηγανόσχημα μεμβρανόφωνα

Τα τηγανόσχημα είναι τα όργανα τα οποία έχουν αβαθή βάση. Εδώ ανήκουν το ντέφι (εικόνα 7), το bohdran, (εικόνα 8) το μπεντίρ (εικόνα 9). Η μεγάλη πλειοψηφία έχει βάση σχήματος κύκλου. Υπάρχουν όμως και ελλειψοειδή όπως είναι κάποια τύμπανα των Εσκιμώων (εικ. 10) αλλά και σε τετράγωνο ή παραλληλόγραμμο σχήμα (εικόνα 11) όπως αυτά που έχουν βρεθεί σε περιοχές της Πορτογαλίας, της Ισπανίας και της Μέσης Ανατολής. Τα περισσότερα από τα τηγανόσχημα έχουν δέρμα από τη μια πλευρά, ενώ κάποια, όπως το τύμπανο στην Αρχαία Ελλάδα έχουν δέρματα και από τις δυο πλευρές. Τα ντέφια, τα ταμπορέλα τα παντέρια, τα ρικ ή ρεκ, (εικόνα 12) έχουν και μια σειρά μεταλλικών δίσκων στο πλάι οι οποίοι ονομάζονται ζίλια, καθιστώντας το όργανο ένα συνδυασμό μεμβρανόφωνου και ιδιόφωνου. Οι εκτελεστές παίζουν με τέτοιο τρόπο ώστε να ελέγχουν πότε θα ακούγεται το μεμβρανόφωνο (μεμβράνη) πότε το ιδιόφωνο (ζίλια) και πότε ο συνδυασμός τους.

59-60

7	8	9
10	11	12

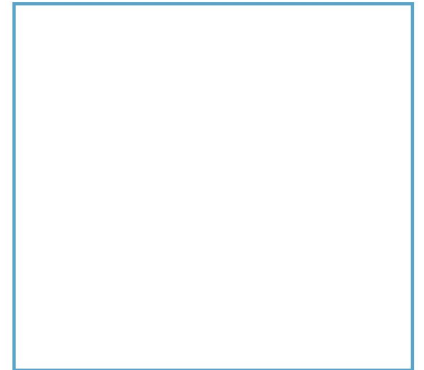
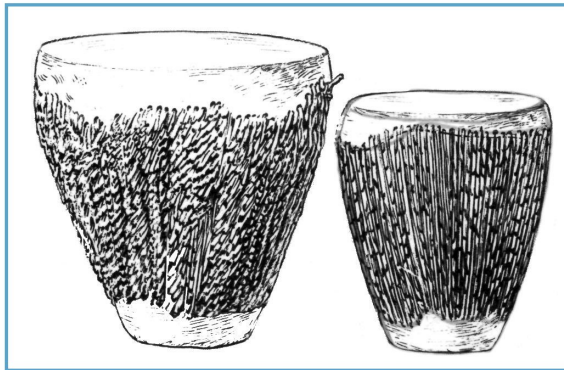

61

13 14

Κωνικά μεμβρανόφωνα

Η βάση στα όργανα αυτά είναι σαν ανεστραμμένος κώνος. Μεμβράνη υπάρχει μόνο στη μια πλευρά και πάντα στη μεγάλη επιφάνεια. Η βάση συνήθως είναι από σκαμμένο ξύλο με μεμβράνη από φυσικό δέρμα δεμένο με σχοινιά. Τα ονόματα των οργάνων αυτών είναι συνήθως σε τοπικές διαλέκτους. Παραδείγματα τέτοιων οργάνων είναι τα Κονγκκολέζικα τύμπανα (εικόνα 13) και το τύμπανο από την Ιάβα (εικόνα 14)

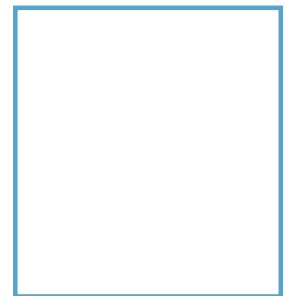

Κυλινδρικά

Μεγάλη οικογένεια μεμβρανόφωνων με βάση κυλινδρική σε διάφορα μεγέθη. Συνήθως παίζονται με μπαγκέτες και πολύ σπάνια με τα χέρια. Η γκραν κασα (εικ. 15), το νταούλι (εικ. 16), το σούρντο (surdo) (εικ. 17) αλλά και μικρότερου μεγέθους όργανα όπως το ρεπενίκ (repinique) (εικ. 18) ή το ταμπούρο (στρατιωτικό τύμπανο) (εικ.19), παίζονται πάντα με μπαγκέτες ή σε λίγες περιπτώσεις με μπαγκέτα στο ένα χέρι ενώ το άλλο παίζει γυμνό. Κάποιες φορές χρησιμοποιείται και μηχανισμός για χειρισμό από το πόδι όπως είναι στο μεγάλο τύμπανο των drums (εικ. 20). Τα περισσότερα κυλινδρικά μεμβρανόφωνα έχουν μια μεμβράνη σε κάθε πλευρά. Λίγα από αυτά, όπως για παράδειγμα οι κουβανέζικες τυμπάλες (εικ. 21) έχουν δέρμα μόνο από τη μια πλευρά.

62-66

15	16	17
18	19	
20	21	

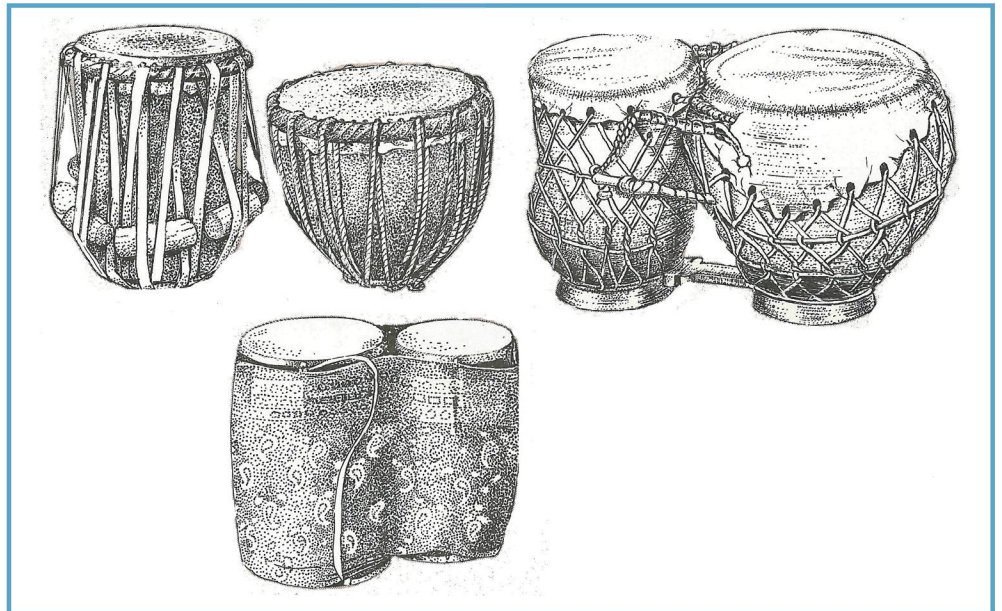
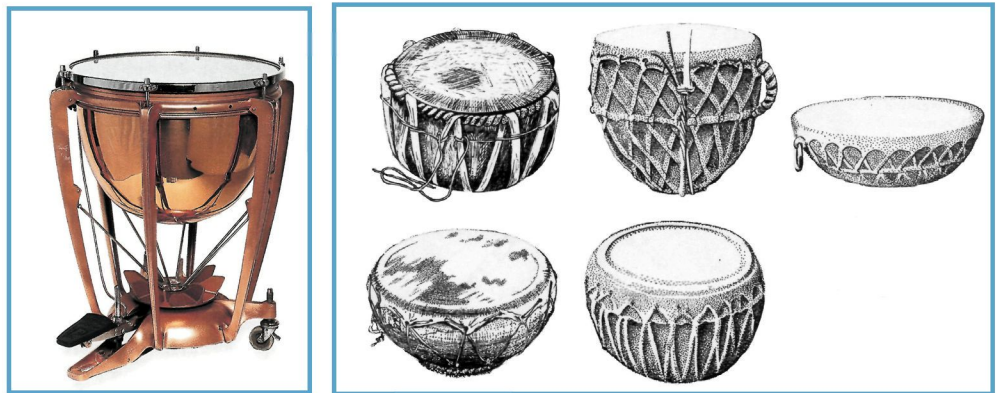

Λεβητοειδή μεμβρανόφωνα

Τα μεγάλα τύμπανα της συμφωνικής ορχήστρας (εικ. 22) είναι το χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της οικογένειας. Η βάση μοιάζει με ένα λέβητα, ένα ημικυκλικό μπολ. Τα συγκεκριμένα όργανα είναι βασικά σε μια συμφωνική ορχήστρα γιατί είναι το μόνο μεμβρανόφωνο που μπορεί να παίξει ήχους καθορισμένης οξύτητας, νότες. Υπάρχει μάλιστα και ένας μηχανισμός ο οποίος μπορεί να τεντώνει ή να χαλαρώνει τη μεμβράνη με μια κίνηση με αποτέλεσμα να ακούγονται και διαφορετικές νότες. Τα νάκαρα είναι ένα άλλο όργανο αυτής της κατηγορίας τούρκικης καταγωγής. (εικ. 23) Ένα άλλο χαρακτηριστικό όργανο αυτής της οικογένειας είναι η Ινδική τάμπλα (εικ. 24) της οποίας η μεμβράνη είναι ενισχυμένη στο κέντρο με ένα στρώμα από ριζόπαστα με αποτέλεσμα να παίζει βαρείς ήχους όταν χτυπιέται στο κέντρο και οξείς, σχεδόν μεταλλικούς ήχους, όταν χτυπιέται στην άκρη.

67

22	23
24	

Καλυκοειδή μεμβρανόφωνα

Το γνωστό μας τουμπελέκι (εικ. 25Α-25Β) ανήκει σε αυτή την οικογένεια. Η βάση του κατασκευάζεται από διάφορα υλικά όπως το αλουμίνιο, ο μπρούτζος, ο χαλκός, ο πηλός ακόμα και το ξύλο. Για μεμβράνη χρησιμοποιούνται συνθετικά υλικά, ζωικό δέρμα ακόμα και δέρμα από μεγάλα ψάρια. Ανάλογα με την περιοχή, τον τρόπο παιξίματος και τις ιδιαιτερότητες στο σχήμα, το συναντάμε ως ταραμπούκα, τουμπερλέκι, στάμνα, αραβική ή αιγυπτιακή τάμπλα (εικ. 26). Η μεμβράνη είναι προσαρμοσμένη άλλοτε με σύστημα με βίδες και άλλοτε με σχοινιά. Ένας άλλος γνωστός εκπρόσωπος αυτής της οικογένειας είναι το αφρικάνικο τζέμπε (djembe) (εικ. 27). Μοιάζει με ένα μεγάλο τουμπελέκι, με βάση σχεδόν πάντα κατασκευασμένη από ξύλο και δέρμα από κασίκι το οποίο είναι δεμένο με περίτεχνο τρόπο πάνω στη βάση. Και οι δυο αυτοί γνωστοί μας εκπρόσωποι παίζονται με γυμνά χέρια.

68-69

Συζήτηση 21

Τι είδους μεμβρανόφωνα όργανα παίζονται στην περιοχή σας;

Για ποιό σκοπό;

Από ποιους;

Υπάρχουν αλλαγές στη χρήση ή την κατασκευή τους;

Παίζονται μόνα τους (σόλο);

25

26

27

Αναφορές

- Cook, N. (2000), *Music. A Very Short Introduction*, Oxford, Oxford University Press
- Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα (1996)
- Diagram Group (1977) *Musical Instruments of the world*, Paddigton Press
- Swanwick, K. (1992), *A basis for Music education*, London, Routledge
- Μπλάκινγκ, Τζ. (1981), *Η έκφραση της ανθρώπινης μουσικότητας*, Αθήνα, Νεφέλη.
- Γρηγορίου, Μ. (1994) *Μουσική για μικρούς*, Αθήνα, Νεφέλη
- Persiceti, V. (1961), *Twentieth century harmony. Creative aspects and practise*, New York, W.W. Norton and Company
- Βρατσάλης, Κ. (2003). *Διδακτική Εμπειρία και Παιδαγωγική Θεωρία. Κείμενα για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Νήσος
- Bernstein, L. (1986). *Κονσέρτα για νέους. Βασική θεωρία της μουσικής*. Αθήνα: Δίδυμοι.
- Michels, U. (1994). *Ατλας της μουσικής. τ. Ι* Αθήνα: Φίλιππος Νάκας
- Small, C. (1998). *Musicking. The meaning of performing and listening*. New England: Wesleyan University Press
- Τσαφταρίδης, Ν. (1995). *Αυτοσχέδια μουσικά όργανα - κατασκευές*. Αθήνα: Νάκας
- Whewey, D. Thomson, S. (2002). *Εξερευνώντας τη μουσική...* Αθήνα: Νήσος

Γλωσσάρι

- Bach, J. S.:** (1685-1750) Γερμανός συνθέτης της Baroque περιόδου 1600-1750
- Beethoven:** 1770-1826) Αυστριακός συνθέτης της Κλασικής περιόδου (1750-1824)
- Clusters:** Συνηχήσεις από κοντινούς ήχους. Σαν να παίζουμε τα μαύρα και τα άσπρα πλήκτρα του πιάνου ταυτόχρονα.
- Boobams:** Σωλήνες από πλαστικό με συγκεκριμένο μήκος τους οποίους χτυπάμε και βγάζουν νότες. Τα πρώτα όργανα ήταν από σωλήνες bamboo τα οποία χρησιμοποιούσαν στην Νοτιο-Ανατολική Ασία, στα νησιά του Ειρηνικού στη Νότια Αμερική και στις Δυτικές Ινδίες.
- Ethnic:** Όρος ομπρέλα που περιλαμβάνει την παραδοσιακή μουσική των διαφόρων λαών αλλά και τις σύγχρονες μουσικές δημιουργίες οι οποίες χρησιμοποιούν μουσικά στοιχεία (όργανα, κλίμακες, φόρμες) από την παραδοσιακή μουσική.
- Heavy metal:** Είδος που αναπτύχθηκε στη δεκαετία του 1980. Με σκληρό ηλεκτρικό ήχο
- Hip Hop:** Είδος που συνδυάζει έντονα ρυθμικά στοιχεία και ρυθμική απαγγελία
- Jazz:** Είδος που αναπτύχθηκε στην Αμερική στις αρχές του 20 αιώνα. Με ρίζες το ragtime και το blues των μαύρων σκλάβων του τέλους του 19ου αιώνα, χαρακτηρίζεται από τον αυτοσχεδιασμό, τους συγκοπτόμενους ρυθμούς και τη χρήση της κλίμακας blue (ούτε μείζονα ούτε ελάσσονα)
- Latin:** Όρος ομπρέλα που περιλαμβάνει κυρίως τη μουσική από τις ισπανόφωνες περιοχές της Νότιας Αμερικής. (τη χορευτική μουσική της Βραζιλίας αλλά και της Κούβας) με μεγάλη ποικιλία κρουστών οργάνων.
- Ligeti György (1923 -):** Σύγχρονος αυστριακός συνθέτης ουγγαρέζικης καταγωγής.
- maracasao**
- Penderewski, Krzysztof (1933 -):** Σύγχρονος πολωνός συνθέτης
- Quartet (Κουαρτέτο εγχόρδων):** Το σχήμα το οποίο παγιώθηκε την κλασική περίοδο και αποτελείται από I και II βιολί, βιόλα και βιολοντσέλο.
- Reich, Steve (1936 -):** Αμερικανός μιναλιστής συνθέτης
- Rock:** Το είδος της αμερικάνικης κυρίως μουσικής που αναπτύχθηκε στις δεκαετίες του 70 και 80 με προδρόμους τη Soul και τη Rhythm and blues μουσική με έντονα πολιτικά και κοινωνικά στοιχεία διαμαρτυρίας.
- Samba** Παραδοσιακό είδος μουσικής και χορού με αφρικανικές ρίζες που αναπτύχθηκε στη Βραζιλία.
- Djembe:** Είδος αφρικάνικου καλυκόσχημου οργάνου
- Serpent (Σέρπερντ):** Οικογένεια οργάνων τα οποία αντικαταστάθηκαν από τα χάλκινα μετά το 1700. Είχαν επιστόμιο όπως και τα χάλκινα (τρομπέτες) αλλά εξι τρύπες όπως τα ξύλινα (φλάουτο).
- Stockhausen, Karlheinz (1928 -):** Γερμανός συνθέτης και θεωρητικός της σύγχρονης μουσικής.
- Surdo:** Βαρύ κυλινδρικό μεμβρανόφωνο με δυο μεμβράνες, χαρακτηριστικό όργανο της βραζιλιάνικης samba.
- Tamborim:** Τηγανόσχημο με μονή μεμβράνη όργανο χαρακτηριστικό της βραζιλιάνικης samba.
- Βιρτουόζος:** Ο πολύ καλός ερμηνευτής μουσικού οργάνου ή φωνής.
- Βυζαντινή Μουσική:** Η θρησκευτική μουσική της ορθόδοξης ανατολικής εκκλησίας.

Διπλό καλάμι: Το επιστόμιο ξύλινων πνευστών το οποίο αποτελείται από δυο μικρά κατάλληλα επεξεργασμένα καλάμια

Έγχορδα με τόξο: Τα όργανα που χρησιμοποιούν δοξάρι. Η πρώτη μορφή του δοξαριού ήταν σαν τόξο.

Ζεϊμπέκικο: Αυτοσχεδιαστικός χορός σε 9σημο μέτρο με άγνωστη προέλευση

Ζουρνάς: Παραδοσιακό όργανο με διπλό καλάμι. Συναντάτε με διάφορα ονόματα και σε διάφορους μουσικούς πολιτισμούς

Κλασική: Ουσιαστικά η περίοδος 1750 – 1820. Κατ επέκταση η μουσική που αναπτύσσεται στη δύση από το 800 μ.χ. μέχρι σήμερα.

Μουσουλμανική μουσική: Η θρησκευτική μουσική της Μουσουλμανικής θρησκείας

Νεί ή νάι: Παραδοσιακό ιερό όργανο της μουσουλμανικής μουσικής φτιαγμένο από καλάμι.

Ούτι: Χορδόφωνο με μεγάλο αχλαδόσχημο ηχείο και μικρό μανίκι χωρίς τάστα.

Νησιώτικα: Συνήθως οι μπάλοι και τα συρτά των αιγαιοπελαγίτικων νησιών

Παραδοσιακή ελληνική: Όρος ομπρέλα που περιλαμβάνει όλα τα είδη της μουσικής που συναντώνται στην ελληνική επικράτεια αλλά και σε περιοχές με ελληνικό στοιχείο. Κάποια είδη αστικού τραγουδιού όπως το ρεμπέτικο συνήθως εντάσσονται στην ελληνική παραδοσιακή μουσική.

Παραδοσιακή ξένη: Συνώνυμα συνήθως είναι η ethnic ή και η world music. Η μουσική των εξωευρωπαϊκών πολιτισμών περιλαμβάνεται στην ξένη παραδοσιακή μουσική.

Πολίτικη λύρα: Μικρό φιαλόσχημο χορδόφωνο με τόξο

Συγχορδίες ή ακομπανιαμέντα: Το ταυτόχρονο άκουσμα περισσότερων από δυο ήχους με συγκεκριμένη σχέση μεταξύ τους.

Συμφωνική Μουσική: Η μουσική που παίζεται από συμφωνική ορχήστρα

Συμφωνική Ορχήστρα: Το σχήμα που παγιώθηκε την κλασική περίοδο και περιλαμβάνει το τμήμα των εγχόρδων με τόξο, το τμήμα των πνευστών και το τμήμα των κρουστών.

Τάστα ή μπερντέδες: Τα κάθετα χωρίσματα σε ένα μανίκι χορδόφωου.

Τραγούδι της τάβλας: Μελισματικό τραγούδι σε ελεύθερο ρυθμό που τραγουδιέται γύρω από το τραπέζι

Τσάμικο: Χορός σε τρίσημο μέτρο που παλιότερα χορευόταν μόνο από άνδρες.

Τύμπανα από την Αφρική: Μια μεγάλη ποικιλία από μεμβρανόφωνα συναντώνται στην Αφρικανική ήπειρο. Τα περισσότερα τα συναντάμε με διάφορα ονόματα τοπικών διαλέκτων. Λίγα από αυτά έχουν ονόματα τα οποία έχουν γίνει γνωστά και στον υπόλοιπο κόσμο όπως για παράδειγμα το djembe (τζέμπε) καλυκοειδές μεμβρανόφωνο.

Τρόπος: Η διαδοχή ήχων με διαφορετική οξύτητα, από τον βαρύτερο στον οξύτερο. Ο βυζαντινός ήχος, ο δρόμος στα ρεμπέτικα και το ινδικό raga είναι τα αντίστοιχα του τρόπου, αν και οι διαφορές δεν περιορίζονται μόνο στη παράθεση των ήχων.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Του Κύκλου Μαθημάτων «Ακούγοντας μουσική»

Διάρκεια
20 ώρες

10 μαθήματα των 2 ωρών. Το πρόγραμμα είναι σχεδιασμένο έτσι ώστε η ομάδα να μπορεί να το χειριστεί ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες της, δίνοντας έμφαση σε όποιες ενότητες αποδεικνύονται πιο παραγωγικές.

Βαθμός συνθετότητας
Ειδικές γνώσεις:·
Εισαγωγικός: ●
Κείμενο: ●●● (●●)
ΤΠΕ: ●

Απευθύνεται σε όλους όσους επιθυμούν να αντιλαμβάνονται περισσότερα στην ούτως ή άλλως δεδομένη επαφή τους με τη μουσική, χωρίς προϋποθέσεις προηγούμενων γνώσεων ή ενασχολήσεων. Οι εξηγήσεις και πληροφορίες είναι γραμμένες απλά και οι οδηγοί είναι οργανωμένοι γύρω από ερωτήσεις και συζητήσεις που δεν απαιτούν τη χρήση του υπόλοιπου κειμένου. Το μάθημα μπορεί άλλωστε να βασιστεί εξ ολοκλήρου στο υλικό που έχει προετοιμαστεί σε power-point για τους εκπαιδευτές και να οργανωθεί γύρω από τις πληροφορίες, τα παραδείγματα και τις ακήσεις του υλικού αυτού. Η χρήση τεχνολογίας (ΤΠΕ) δεν είναι απαραίτητη.

Στόχοι

Κατανόηση:

- του ρόλου της μουσικής έκφρασης στην καθημερινότητα
- των τρόπων χρήσης του μουσικού υλικού

Εξοκίωση:

- με τα διαφορετικά μουσικά ιδιώματα
- με τα μέσα, τις τεχνικές και τα υλικά.

Ανάπτυξη/

Κινητοποίηση:

- κριτικού ενδιαφέροντος
- συμμετοχής
- δημιουργίας
- νέων στάσεων και αντιλήψεων

Αποσκοπεί στην ευασητοποίηση των συμμετεχόντων απέναντι στον επεξεργασμένο ήχο, στην «απομυθοποίηση» της τέχνης ως «μακρινού» αντικειμένου, στην καλλιέργεια βασικών δεξιοτήτων ως προς την πρόσληψη και την κρίση καλλιτεχνικών έργων, στην εξοκίωση με το χειρισμό κριτικών εννοιών και αντίστοιχων εννοιολογικών εργαλείων, στην ανάπτυξη και ανάδειξη κλίσεων και δυνατοτήτων έκφρασης, στην κριτική ιδιοποίηση μορφών μουσικής, στην εξοκίωση με τη γλώσσα, τις τεχνικές και τη λειτουργία των μουσικών μέσων και στην μεταβολή της προηγούμενης στάσης και των προ-καταλήψεων απέναντι σε συγκεκριμένα μουσικά είδη.

Επιδιώκεται η οργάνωση των μαθημάτων ως διαρκούς διαλόγου γύρω από τα παραδείγματα που, βάσει του υλικού, επιδεικνύει ο εκπαιδευτής.

Η πληροφόρηση έχει ανάλογο χαρακτήρα. Οργανώνει τα αποτελέσματα του διαλόγου και θέτει νέα ερωτήματα.

Η επιδιωκόμενη διαδικασία είναι μια σειρά συλλογικών και πρακτικών «ασκήσεων» βάσει ακουσμάτων.

Διαδικασία

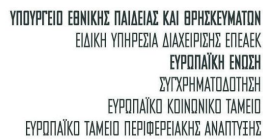
Διάλογος βάσει παραδειγμάτων.
Χρηστική πληροφόρηση.
Εξάσκηση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ

1. Ανωγειανάκης Φ., *Ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα*, Αθήνα: ΕΤΕ, 1976
2. Ardley N., *Μουσική*, Αθήνα: Ερευνητές, 1996
3. Bernstein L., *Κονσέρτα για Νέους, Βασική Θεωρία της Μουσικής*, Αθήνα: Δίδυμοι, 1986
4. Γρηγορίου Μ., *Μουσική για παιδιά και για Έξυπνους Μεγάλους*, Α & Β τόμοι, Αθήνα: Νεφέλη, 1994
5. Κυνηγού-Φλάμπουρα, *Λαϊκά μουσικά όργανα του κόσμου*, Αθήνα: Ακρίτας, 1998
6. Madaule P., *Με ανοιχτά αυτιά ...και τότε άκουσε*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1998
7. Meyer-Denkman, G. *Πειραματισμοί στον Ήχο, «Ηχοχρώματα»*, Αθήνα: Orpheus Σ & Μ Νικολαΐδης, 1990
8. Michels U., *Ατλας της Μουσικής*. Α & Β τόμοι Αθήνα: Φίλιππος Νάκας, 1994
9. Μιχαηλίδη Σ., *Εγκυκλοπαίδεια της αρχαίας Ελληνικής μουσικής*, Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ.Ε., 1989
10. Ολιβερ Π., *Η Ιστορία του blues*, Αθήνα: Απόπειρα, 1995
11. Regner, H., *Ας Μάθουμε να Αγαπάμε τη Μουσική*, Αθήνα: Dian Books, χ.χ.
12. Tomatis, A., *Το αυτί και η φωνή*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1999
13. Σιμόνε Ντε Μ., *Country music. Λαϊκή μουσική και κοινωνία στην ιστορία των Η.Π.Α. από την αγγλική παράδοση ως το Νάσβιλλ*, Αθήνα: Στάχυ, 1991
14. Σούζα Κ. ντε, *Γνωριμία με τη Μουσική*, Αθήνα: Διάγραμμα, 1984
15. Τσαφταρίδης Ν., *Αυτοσχέδια Μουσικά Όργανα - Κατασκευές*, Αθήνα: Orpheus Σ & Μ Νικολαΐδης, 1996

Κείμενα, επιμέλεια, επιλογή μουσικής Νικόλας Τσαφταρίδης

1. atmospheres 1961	9:05	G. Ligeti	Modern Wien	20ος
2. Σκεπαστή Αγορά	5:02	Βαγ. Καρύπης	"Υάκυνθος" Μανος Αχαλινωτόπουλος	Παραδοσιακή
3. Track 01	1:15	Estrella Morente	flamengo	
4. Summertime	3:57	Janis Joplin	Rock	
5. Συμφωνία παιχιδιών 1ο	4:35	L. Mozart	Κλασική	
6. Clapping Music 1972	4:48	S. Reich	Reich	20ος
7. Samri	2:36	Σαουδική Αραβία		world
8. Bedouin song	2:29	Ιορδανία		world
9. songs & dialogues	5:10	Mali		world
10. Miyake Daiko	5:40	Taiko drum ensemble		world
11. Πάμε (Γκουαντανάμο)	5:46	Active Member	Πέρασμα στ' ακρόνειρο	Hip Hop/Rap
12. Schitzo	3:24	Venom	Eine kleine Nachtmusik	Heavy Metal
13. Χριστός Γεννάται	0:57	Βυζ. χορωδία	Τα κάλαντα Βυζαντινή	
14. Sonata III	2:26	B. Berman	John Cage Prep. Piano	20ος
15. Take this Chains	3:00	Ray Charles	Gold Rock	
16. Inuit voices	2:09			World
17. Ρυθμός	1:41	Sommer	Κρουστά	
18. Ρυθμός	3:08	Sommer	Κρουστά	
19. Threnody to the victims of Hiroshima	10:00	Penderecki	Matrix 5	20ος
20. Child in time	10:19	Deep Purple	Best of	Rock
21. Fanfare for the common man	2:49	Emerson, Lake & Palmer	Rock the world	Rock
22. Fill your glasses	6:04	London Serpet trio	Fill your Glasses	Κλασική
23. Sleep while the soft evening	2:24	London Serpet trio	Fill your Glasses	Κλασική
24. Sur les Vagues	4:12	Barrel Organ T	he magic of Barrel organ	Όργανα
25. Σαν πεθάνω	3:16	Σ. Μπέλλου	H κλασική Εποχή	Λαϊκά
26. Γιατί πουλί δεν κελαϊδείς	2:58	Σαβίνα Γιαννάτου	Τραγούδια της Μεσογείου	World
27. Εθνικός Ύμνος	0:48	Μάντζαρος		
28. Λάμπουν τα χιόνια	5:30	Παραδοσιακή μουσική		Παραδοσιακό
29. Θαλασσάκι	3:56	Μουσ. Σχολ. Παλλήνης	Αιγαίο των Αγγέλων	Παραδοσιακό
30. Purple Haze	2:52	J. Hendrix	Kronos Quartet	
31. Purple Haze	2:52	J. Hendrix	J. Hendrix	
32. Χασάπικο Σαράντα	2:41	Δ. Γαλάνη	Τα Καλύτερα Ελ. Τραγούδια 1971	Λαϊκά
33. Συμφωνία αρ. 40	6:31	Mozart		Κλασική
34. Eki Attar	2:16	Huun Huur Tu	Πλανήτης Μουσική	World
35. Το βάλς των χαμένων ονειρών	2:31	Χατζηδάκις	Ελληνικός κινηματογράφος	Ελληνικά
36. Ένα χρυσόψαρο	2:03	Χατζηδάκις	Ελληνικός κινηματογράφος	Ελληνικά
37. Βρέχει φωτιά	2:50	M. Πλέσσας	Ελληνικός κινηματογράφος	Ελληνικά
38. Ζιγκουάλα	3:23	Καζαντζίδης	Ελληνικός κινηματογράφος	Ελληνικά
39. Ο καλός, ο κακός και ο άσκημος	2:43	E. Μορικόνε	Κινηματογράφος	
40. Για μια φρούχτα δολάρια	2:57	E. Μορικόνε	Κινηματογράφος	
41. Waltz in D	1:54	F. Chopin	Δ. Τουφεξής	Ρομαντική
42. String Quartet in Bb	2:22	Mozart W. A.	For Babies	Κλασική
43. Adagio for trumpet	1:58	Telemann	Rondeaux Royaux	Baroque
44. Flight of the Bumble Bee	1:18	Rimsky-Korsakov	Clarinet Evergreens	Ρομαντική
45. Girl from Iranema	2:39	Jobim, C A	Clarinet Evergreens	Bossa
46. Στον Άδη θα κατέβω	2:55	σαντούρι	Σαντούρι	Όργανα
47. Quatre Brass	0:54	Band music		
48. Banana Masquerade	2:47	Mali	Donfoli	World
49. Δυνατά	4:04	E. Αρβανιτάκη	Ζωντανή ηχ. στους Βράχους (2)	Ελ. Εντεχνο
50. So no Apito	4:48	padre Miguel Batucada		world
51. Καρσιλαμάς Μακεδονίας	2:56	Κυριάκος Γευγελής	Μακεδονικός Ζουρνάς	Παραδοσιακό
52. Βιργινάδα	4:33	Ντέφι	Ζαγορία και Γιανιώτικα Χρ. Τζιτζιμίκας	
53. Down the old Plank Road	2:02	Bohdran the Chieftains	The Nashville Session	world
54. Hey Big Brother	5:47	Rare Earth	Earth Tones: The Essential Rare Earth	Rock
55. Samba pa ti	4:35	Santana	Delicious Memories Flavour	Rock
56. Tambor Yuka	5:01		Cuba	world
57. La rumba	11:41	female,male,quinto	Cuba	world
58. Benin	1:51	μεταβλητής έντασης	Musical Instruments	organa
59. Awakening	2:05	Glen Welez	Nafas	world
60. Rajasthan	1:43	chang (large frame)	Musical Instruments	world
61. κωνικό τύμπανο	2:33	Benin	Musical Instruments	organa
62. chenda	1:58	κυλιδρικά Ινδία Κεράλα	Musical Instruments	organa
63. the dance of budha tree	7:02	νταούλι Sri Lanka	Musical Instruments	organa
64. quena & bombo	2:57	bombo Peru		organa
65. Jach' a Malliku	3:27	bombo	Gran Condor	world
66. Quimantu	3:33	bombo	Camina al sol	world
67. tabla India	2:07	tabla India	Musical Instruments	Όργανα
68. Gaval Dance	4:27	tarabuka frame drum	Nafas	world
69. tarbuka Egypt	2:07	tarbuka Egypt	Musical Instruments	world

Το παρόν έργο εντάσσεται στο ΕΠΕΑΕΚ 2 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Μέτρο 1.1 Ενέργεια 1.1.2 και συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ κατά 75%

Επιστημονικός Σχεδιασμός Γεράσιμος Κουζέλης • Σύνταξη Ενότητας Νικόλας Τσαφταρίδης
Συντονισμός Ύλης Ειρήνη Βοκοτοπούλου • Καλλιτεχνικός Σχεδιασμός Βουβούλα Σκούρα και Δημήτρης Χαλκιάπουλος